

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Annie Nguyen

Vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen huojentaminen verotuksessa

Tarkastelussa vaiheittainen sukupolvenvaihdos

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Talousoikeuden pro gradu -tutkielma
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Annie Nguyen		
Tutkielman nimi:	Vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen huojentaminen verotuksessa: Tarkastelussa vaiheittainen sukupolvenvaihdos		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Juha Lindgren		
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä:	84

TIIVISTELMÄ:

Sukupolvenvaihdos on ajankohtainen asia monessa perheyrytyksessä. Sukupolvenvaihdosta suunnitellaan yleensä useampi vuosi, ja se voidaan toteuttaa monella eri tapaa. Sukupolvenvaihdoksen kohteena olevat yritykset ovat rakenteeltaan erilaisia ja joissain tapauksissa yritys muokataan luovutuskuntoon ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta. Näin toimimalla voidaan alentaa omistajanvaihdoksesta aiheutuvia rahoitus- ja verokustannuksia. Koska sukupolvenvaihdosten tukeminen on nähty yhteiskunnan tavoitteiden mukaiseksi, verolainsäädäntöön on otettu huojennussäännöksiä, joiden edellytysten täytyessä sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa alhaisilla verokustannuksilla.

Sukupolvenvaihdosta koskevat huojennukset on kirjattu tuloverolakiin sekä perintö- ja lahjaverolakiin. Tuloverolain 48.1 §:n 3 kohdan edellytysten täytyessä myyjän saama luovutusvoitto on kokonaan verovapaa. Luovutuksesta ostajalle mahdollisesti aiheutuvia lahjaveroseuraamuksia on puolestaan mahdollista huojentaa kokonaan tai osittain perintö- ja lahjaverolain 55–57 §:ien edellytysten täytyessä. Huojennusten soveltamiseen liittyy kuitenkin mittavasti eri edellytyksiä, ja huojennukset voidaan menettää.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset sekä verotuksen huojentamisen edellytykset. Veroseuraamuksia tarkastellaan tuloverolain sekä perintö- ja lahjaverolain näkökulmasta. Tutkielmassa sukupolvenvaihdosta lähestytään vaiheittaisena toteutuksena ja varsinaisen sukupolvenvaihdoksen lisäksi tarkastellaan sukupolvenvaihdosta edeltäviä järjestelyjä. Tutkielmassa keskitytään pelkästään osakeyhtiömuotoisiin yrityksiin ja tarkastelun kohteena ovat luovutukset, joissa luovutushinta ylittää 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. Tutkielma suoritetaan lainopillisesti ja tutkielman keskiössä ovat tuloverolaki sekä perintö- ja lahjaverolaki.

Tutkielman yhteenvedossa todetaan, että sukupolvenvaihdosta edeltävien järjestelyjen veroseuraamukset riippuvat valitusta toimintavaihtoehdosta. Itse osakkeiden luovutukseen sovelletaan myyjän verotuksessa luovutusvoittoverosäännöksiä, jos TVL:n mukaisen huojennuksen edellytykset jäävät täyttymättä. TVL:n mukaisen huojennuksen soveltaminen edellyttää, että luovutuksen kohteena on vähintään 10 %:n omistusosuus luovutettavasta yhtiöstä, luovutuksensaajana on lainkohdassa mainittu sukulainen ja omaisuus on ollut luopujalla vähintään 10 vuoden ajan. Ostajalle luovutuksesta tulee maksettavaksi lahjaveroa, jos luovutus on lahjanluonteinen. Lahjaveron huojentamisen edellytykset ovat kuitenkin korkeammalla verrattuna TVL:iin. PerVL:n mukaisen huojennuksen soveltaminen edellyttää ensinnäkin, että kyseessä on yritys tai sen osa. Tämän lisäksi luovutuksensaajan tulee jatkaa yritystoimintaa PerVL 55 §:n tarkoittamalla tavalla.

AVAINSANAT: sukupolvenvaihdos, verotus, osakeyhtiö, tulovero, lahjavero, lainsäädäntö

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Johdatus aihealueeseen	6
1.2	Oikeudellinen sääntely	9
1.3	Tutkimuskysymykset ja rajaukset	10
1.4	Tutkimusmetodi ja rakenne	12
2	Sukupolvenvaihdosta edeltävät järjestelyt	15
2.1	Kokonaisjakautuminen	15
2.2	Kokonaisjakautumisen verokohtelu	21
2.2.1	Jakautuvan ja vastaanottavien yhtiöiden verotus	21
2.2.2	Jakautuvan yhtiön osakkaan verotus	23
2.3	Omien osakkeiden hankkiminen	24
2.3.1	Omien osakkeiden hankkimisesta yleisesti	24
2.3.2	Peitellyn osingon riski	26
3	Vastikkeellinen sukupolvenvaihdos	31
3.1	Osakekaupasta yleisesti	31
3.2	Osakekaupan verotus	32
3.2.1	Osakekaupan verotuksesta yleisesti	32
3.2.2	Myyjän verotus	33
3.2.3	Ostajan verotus	41
3.2.4	Apu-yhtiön verotus	44
4	Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus	46
4.1	Myyjän verovapaa luovutusvoitto	46
4.2	Huojennuksen menettäminen	49
5	Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus	56
5.1	Ostajan lahjaveron täysi huojennus	56
5.2	Huojennuksen menettäminen	66
6	Yhteenveto	74
	Lähteet	78

Oikeustapausluettelo 83

Kuviot

Kuvio 1. Kokonaisjakautuminen. 17

Lyhenteet

ArvostamisL	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa (1142/2005)
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta (1558/1995)
HAO	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
OYL	Osakeyhtiölaki (624/2006)
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
T	Taltio
TVL	Tuloverolaki (1535/1992)
VaVM	Valtiovarainvaliokunnan mietintö
VKL	Veronkantolaki (11/2018)
VML	Laki verotusmenettelystä (1558/1995)

1 Johdanto

1.1 Johdatus aihealueeseen

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan yrityksen omistuksen siirtymistä sukupolvelta toiselle joko yrittäjän elinaikana tai sen jälkeen. Käytännössä toiminnan jatkajan löytäminen on kuitenkin haastavaa ja jatkajaa ei usein löydetä perheen sisältä. Toiminnan jatkajana voi siten olla esimerkiksi muu sukulainen, yrityksen työntekijä tai ulkopuolinen henkilö. Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan kaikkia tilanteita, joissa yrittäjä siirtää yrityksensä omistuksen toiminnan jatkajalle. Omistus voidaan myös siirtää jatkajan omistamalle osakeyhtiölle eli niin sanotulle apuyhtiölle. Apuyhtiöllä tarkoitetaan omistuksensirtoa varten perustettua yhtiötä, mutta se voi myös olla jo rekisterissä oleva toimimaton yhtiö eli niin kutsuttu pöytälaatikkoyhtiö.¹ Vuonna 2021 tehdyn tutkimuksen mukaan seuraavan vuosikymmenen aikana 20 prosenttia vanhemman sukupolven yrittäjistä suunnittelee sukupolvenvaihdosta. Yli 20 henkilöä työllistävistä yrityksistä sukupolvenvaihdosta suunnittelee puolestaan yli 50 prosenttia.²

Sukupolvenvaihdos on monivaiheinen prosessi, jonka läpivienti kestää yleensä useamman vuoden. Se saattaa kuitenkin olla yhtäkkiä edessä yrittäjän kuollessa, kun päätetään yritystoiminnan tulevaisuudesta. Suunniteltu sukupolvenvaihdos aloitetaan yleensä useampi vuosi ennen itse yritysvarallisuuden luovutusta. Omistajanvaihdos voidaan toteuttaa kerralla tai useassa erässä, ja yleensä toiminnan jatkajan vastuuta kasvatetaan asteittain. Sukupolvenvaihdos on ainutlaatuinen tapahtuma yrityksen elinkaareissa, eikä sen toteuttamiseen ole yhtä oikeaa tapaa³. Se voidaan toteuttaa yksinkertaisesti, mutta omistajanvaihdokseen voi myös liittyä erilaisia rakennejärjestelyjä. Vuonna 2021 tehdyn selvityksen mukaan n. 40 prosentilla suomalaisista perheyrittäjistä on selkeä sukupolvenvaihdossuunnitelma.⁴

¹ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Johdanto > sukupolvenvaihdoksen käsite; Immonen & Lindgren, 2017, s. 15 ja 383

² Joensuu-Salo ja muut, 2021, s.31–32 ja 38

³ Andersson, 2004, s. 3

⁴ PwC, 2021, s.16

Yrittäjän elinaikana tehty sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa kaupan, lahjan tai lahjanluonteisen kaupan lisäksi esimerkiksi suunnatulla osakeannilla toiminnan jatkajalle tai osakkeiden myynnillä yhtiölle itselleen. Yritysrakenteesta riippuen vaihtoehtoja on monia ja tapoja on myös mahdollista yhdistellä. Erilaisten vaihtoehtojen ja niiden muodostaman kokonaisuuden vuoksi sukupolvenvaihdoksen verotus on monimutkaista. Sukupolvenvaihdoksessa veroseuraamukset saattavat kohdistua niin luopujalle ja toiminnan jatkajalle kuin itse yritykselle. Sukupolvenvaihdoksessa onkin tärkeää perehtyä eri toteutustapoihin ja niiden muodostamaan kokonaisuuteen. Menestynyt sukupolvenvaihdos vaatii tarkkaa ja pitkäaikaista suunnittelua, mutta suunnittelun kannalta haasteellista on verolainsäädännön nopea muuttuminen.⁵

Sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa alhaisilla verokustannuksilla. Lakiin kirjattujen sukupolvenvaihdoshuojennusten edellytysten täytyessä sekä myyjän että ostajan veroseuraamuksia on mahdollista huoventaa. Tämä korostaa sukupolvenvaihdoksen suunnittelun merkitystä. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa

- käypään arvoon
- alihintaisesti niin, että kauppahinta on yli 75 prosenttia käyvistä arvosta
- alihintaisesti niin, että kauppahinta on yli 50 prosenttia, mutta alle 75 prosenttia käyvistä arvosta
- alihintaisesti niin, että kauppahinta on alle 50 prosenttia käyvistä arvosta
- täysin vastikkeettomasti⁶.

Kuten aiemmin on mainittu, sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä voidaan toteuttaa erilaisia rakennejärjestelyjä. Nämä järjestelyt ovat yksilöllisiä ja ne voidaan toteuttaa ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta ja myös sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Järjestelyillä pyritään yleensä saamaan yhtiö jatkamisen kannalta tarkoituksenmukaiseen muotoon, mutta ne voivat myös liittyä sukupolvenvaihdoksen viimeistelyyn. Esimerkiksi luovutettaessa yritys apuyhtiölle, hankittu yhtiö otetaan yleensä haltuun sulauttamalla tai purkamalla se apuyhtiöön.⁷

⁵ Immonen & Lindgren, 2017, s. 18–21; Kukkonen & Walden, 2014, s. 250–251, Tomperi, 2022, 5 Elinkeino toiminnan verotus > Sukupolvenvaihdos

⁶ Immonen & Lindgren, 2017, s. 19

⁷ Verohallinto, 2020a, luku 7.1

Sukupolvenvaihdoksen kohteena olevalla yhtiöllä voi olla sen liiketoiminnan harjoittamiseen nähden ylimääräistä varallisuutta. Ylimääräinen varallisuus nostaa yhtiön arvoa ja sitä kautta yhtiön osakkeista maksettavaa hintaa. Toisin sanoen yhtiön tase on raskas. Näin ollen lähipiirille tehtävissä luovutuksissa saattaa olla tarkoituksenmukaista siirtää tarpeeton varallisuus luopujalle, jotta toiminnan jatkajan rahoitus- ja verokustannukset kevenevät. Ylimääräinen varallisuus on mahdollista siirtää luopujalle jakamalla osinkoa, vapaan oman pääoman rahastoa, osakepääomaa tai sidottua omaa pääomaa. Luopuja voi myös myydä osakkeitaan yhtiölle, jolloin kyse on omien osakkeiden hankkimisesta. Varoja jakaessa on kuitenkin huomioitava, että varoja voidaan jakaa vain osakeyhtiölain (624/2006, OYL) säätämällä tavoilla.⁸

Ylimääräinen varallisuus on myös mahdollista eriyttää luovutettavasta yhtiöstä esimerkiksi jakautumisella. Sukupolvenvaihdoksen kohteena oleva yritys on yleensä ollut toiminnassa jo pitkään ja siihen on voinut kertyä paljon varallisuutta. Eriyttämällä luovutettavasta liiketoiminnasta tarpeeton sijoitusluonteinen omaisuus, kuten esimerkiksi arvopaperit, voidaan turvata luopujan taloudellinen asema sukupolvenvaihdoksen jälkeen.⁹ Jakautuminen on myös oiva tapa pilkkoa yritysvarallisuus, mikäli luopuja haluaa varmistaa lapsiensa tai muun läheisen perinnön taikka osuuden yhtiöön kertyneestä varallisuudesta.

Jakautumisen lisäksi varallisuutta voidaan eriyttää myös liiketoimintasiirrolla. Merkittävin ero näiden kahden järjestelyn välillä on se, että liiketoimintasiirrossa muodostuu konsernisuhde, kun osakevastike annetaan siirtävälle yhtiölle, eikä sen osakkeenomistajalle¹⁰. Liiketoimintasiirto ja jakautuminen eivät ole kuitenkaan ainoita keinoja muokata yhtiön rakennetta. Sukupolvenvaihdoksen kohteena olevat yhtiöt ovat rakenteeltaan erilaisia ja järjestelyidenkin kirjo on laaja.

⁸ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Sukupolvenvaihdosta valmisteleva verosuunnittelu > Kohdeyritys ja sen omistus; Immonen & Lindgren, 2017, s. 347

⁹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 298

¹⁰ Honkamäki ja muut, 2018, s. 260

1.2 Oikeudellinen sääntely

Sukupolvenvaihdoksessa yritys vaihtaa omistajaa ja näin siihen liittyy omistajanvaihdoksen siviili- ja vero-oikeudellinen sääntely sekä yrityskauppaa koskevat lainalaisuudet. Vero-oikeudessa sukupolvenvaihdosta käsitellään lakiin kirjatuiissa huojennussäännöksissä. Perintö- ja lahjaverolain (378/1940, PerVL) 55–57 §:issä on kokonaan tai osittain vastikkeettomia sukupolvenvaihdoksia koskevat huojennussäännökset ja tuloverolain (1535/1992, TVL) 48.1 §:n 3 kohdassa vastikkeellista sukupolvenvaihdosta koskeva huojennussäännös. Tämän lisäksi kummassakin laissa on huojennuksen menettämistä koskevat säännökset. TVL:n säännös liittyy myyjän verotuksen huojentamiseen, kun taas PerVL:n säännökset liittyvät ostajan verotuksen huojentamiseen.¹¹

Sukupolvenvaihdoshuojennusten säätämisen taustalla on ollut pyrkimys edistää yritystoiminnan jatkuvuutta sekä turvata yrityksessä olevat työpaikat¹². Jos sukupolvenvaihdos aiheuttaisi huomattavia veroseuraamuksia, se saattaisi merkitä yritysrakenteiden keskittymistä perheyritysten luovuttaessa yrityksiään suuryrityksille. Tällöin vaarana olisi innovatiivisuuden sekä erityisen yrittämisenhalun häviäminen suuryritysten tavoitellessa mittakaavaetuja¹³. Korkeat veroseuraamukset saattaisivat myös johtaa omaisuuden realisoimiseen sekä tarpeellisista investoinneista luopumiseen¹⁴. Yritysten sukupolvenvaihdosten tukeminen on nähty yhteiskunnan tavoitteiden mukaiseksi ja näin ollen verolainsäädännössä on alettu kiinnittää huomiota perheyritysten erityispiirteisiin.¹⁵

Vaikka sukupolvenvaihdoshuojennusten taustalla ovat samat tavoitteet, PerVL:n ja TVL:n huojennussäännökset eroavat toisistaan. TVL:ssa huojennussäännöksen soveltaminen edellyttää luovuttajan ja toiminnan jatkajan sukulaisuutta, kun taas PerVL:ssa tällaista

¹¹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 22–23

¹² HE 290/1978 vp, s. 2

¹³ Andersson, 2004, s. 6

¹⁴ HE 104/2000 vp, s. 3

¹⁵ Andersson ja muut, 2016, s. 262

rajoitetta ei ole. PerVL:n huojennussäännöstä voidaan siis soveltaa sukulaissuhteesta riippumatta ja myös tilanteessa, jossa toiminnan jatkajana on oikeushenkilö. Koska TVL:n ja PerVL:n huojennussäännökset ovat toisistaan erillisiä, toiminnan jatkajaan voidaan soveltaa huojennussäännöstä, vaikka myyjän luovutusvoitto ei olisikaan verovapaa. Molemmissa laeissa huojennussäännösten soveltaminen edellyttää kuitenkin samansuuruista yrityksen osan luovutusta.¹⁶

Sukupolvenvaihdos on otettu huomioon vakiintuneessa verolainsäädännön tulkinnassa tietynlaisena liiketaloudellisena perusteena. Jos yli puolet yhteisön osakkeista tai osuuksista on muun saannon kuin perinnön tai testamentin perusteella vaihtanut omistajaa tai yli puolet sen jäsenistä on vaihtunut, yhteisön vahvistettujen tappioiden vähentämiseen tarvitaan TVL 122.3 §:n mukaan Verohallinnon poikkeuslupa. Sukupolvenvaihdos on lueteltu yhtenä huomioonotettavista syistä poikkeusluvan myöntämiselle¹⁷.

1.3 Tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset ja verotuksen huojentamisen edellytykset. Kuten edellä luvussa 1.1 on mainittu, vastikkeellinen sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa monilla eri tavoilla ja näitä tapoja on myös mahdollista yhdistellä. Tässä tutkielmassa perehdytään pelkästään osake- eli omistuskaupalla tehtävään sukupolvenvaihdokseen. Tarkastelussa on käyvin arvoin sekä alihintaisesti tehty luovutus, joten veroseuraamuksia tarkastellaan sekä tuloverotuksen että lahjaverotuksen näkökulmasta. Aihetta on rajattu kuitenkin siten, että lahjaveron osittaisen huojennuksen edellytyksiä ei käydä läpi. Näin ollen tutkielmassa keskitytään luovutuksiin, joissa luovutushinta on yli puolet omaisuuden käyvästä arvosta.

¹⁶ Kukkonen & Walden, 2014, s. 249

¹⁷ Verohallinto, 2020b, luku 2.1

Sukupolvenvaihdos koskee yleensä perheyrittäjiä eli harvainomisteisia yrityksiä¹⁸. Suomessa toimivista yrityksistä suurin osa on julkisesti noteeraamattomia osakeyhtiöitä¹⁹. Tässä tutkielmassa tarkastelussa ovatkin tilanteet, joissa perustajaosakas luovuttaa kokonaan omistamansa julkisesti noteeraamattoman osakeyhtiön osakkeet toiminnan jatkajalle. Sukupolvenvaihdosta saattaa edeltää järjestelyjä, joiden avulla yritys muovataan luovutuskuntoon. Järjestelyt voivat liittyä yrityksen oman pääoman rakenteeseen, omistusrakenteeseen tai yrityksen rakenteeseen. Tässä tutkielmassa sukupolvenvaihdosta lähestytään vaiheittaisena toteutuksena. Koska tutkielmassa keskitytään pelkästään omistuskaupalla tehtävään luovutukseen ja kyseessä on luopujan kokonaan omistama yritys, omistusrakenteeseen liittyviä järjestelyjä ei käydä läpi. Oman pääoman rakenteeseen liittyvistä järjestelyistä käsitellään pelkästään omien osakkeiden hankkimista ja yrityksen rakenteeseen liittyvistä järjestelyistä kokonaisjakautumista. Aihetta rajataan myös siten, että valmistelevien järjestelyiden jälkeen yrittäjä luopuu kaikista omistamistaan osakkeistaan kertaluovutuksella toiminnan jatkajalle.

Koska toiminnan jatkajaa ei usein löydetä perheen sisältä, tutkielmassa toiminnan jatkajana voi olla myös muu sukulainen. Tämän lisäksi toiminnan jatkajana voi olla apuyhtiö. Edellä mainitut rajaukset huomioon ottaen tämän tutkielman tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä ovat sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset luopujan ja toiminnan jatkajan kannalta?
- Millä edellytyksillä veroseuraamuksia on mahdollista huoventaa?

¹⁸ Immonen & Lindgren, 2017, s. 16

¹⁹ Patentti- ja rekisterihallitus, 2024

1.4 Tutkimusmetodi ja rakenne

Tutkielma suoritetaan lainopillisesti eli oikeusdogmaattisesti. Lainopissa tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus ja lainopin keskeisenä tehtävä on selvittää oikeusjärjestyksen sisältö²⁰. Lainopin avulla myös systematisoidaan voimassa olevaa oikeutta eli esitetään voimassa oleva oikeus johdonmukaisena järjestelmänä. Suomen perustuslain (731/1999, PL) 81.1 §:n mukaan verotus perustuu lakiin ja PL 2.3 §:n mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Verotuksessa kaikkiin tilanteisiin ei kuitenkaan löydy laista suoraan vastausta, jolloin tietyn tulkintaongelman ratkaisuun tarvitaan muutakin oikeudellista aineistoa. Lainsoveltajat hyödyntävätkin eri oikeuslähteitä ratkaisujensa tukena.²¹

Oikeuslähteellä tarkoitetaan aineistoa, jonka avulla lainsoveltaja perustelee ratkaisunsa. Oikeuslähteiden hyödyntäminen perustuu oikeuslähdeoppiin, joka kuuluu oikeustieteen ydinalueisiin. Oikeuslähdeopin avulla selvitetään eri lähteitä, joiden perusteella lainsoveltajat saavat lainmukaisen perustan ratkaisuilleen. Suomalaisessa oikeuskulttuurissa keskeisessä asemassa on niin kutsuttu peczenikiläis-aarniolainen oikeuslähdeoppi. Sillä on käytännön merkitystä oikeustieteen opetuksessa sekä lainsoveltajien työssä. Virallista oikeuslähdeoppia ei kuitenkaan ole olemassa, minkä takia käsitykset oikeuslähdeopista ja oikeuslähteistä eroavat.²²

Oikeuslähteet voidaan edellä mainitun oikeuslähdeopin mukaan jakaa niiden käytännön lainsoveltamisen osalta kolmeen eri ryhmään: vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin, heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin. Jako kuvaa myös etusijajärjestystä. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat voimassa oleva laki sekä maan tapa. Näihin lainsoveltajan pitää vedota ja niiden sivuuttaminen lakia sovellettaessa saattaa johtaa rangaistuksiin. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat esimerkiksi tuomioistuinratkaisut ja hallituksen esitykset, jotka eivät muodollisesti sido, mutta niistä

²⁰ Hirvonen, 2011, s. 21–22

²¹ Määttä & Paso, 2019/2022, s. 4 ja 18; Myrsky, 2011, s. 1

²² Määttä & Paso, 2019/2022, s. 16; Myrsky, 2011, s. 18–19

poikkeaminen pitää kuitenkin perustella. Jos alemmalla oikeusasteella sivuutetaan samaa asiaa koskeva tuomioistuinratkaisu, tuomarin päätös todennäköisesti muuttuu ylemmällä oikeusasteella. Sallitut oikeuslähteet ovat puolestaan sellaisia, joista poikkeamista ei tarvitse perustella. Ne lähinnä vahvistavat argumentaatiota. Tällaisia oikeuslähteitä ovat esimerkiksi oikeustiede ja arvot. Verotuksessa sallittuja oikeuslähteitä ovat esimerkiksi Verohallinnon ohjeet sekä eri periaatteet, kuten veronmaksukykyperiaate.²³

Tässä tutkielmassa ensisijaisena oikeuslähteenä käytetään edellä mainitun jaottelun mukaisesti lakia ja keskiössä on tuloverolaki sekä perintö- ja lahjaverolaki. Koska verotuksessa kaikkiin tilanteisiin ei löydy laista suoraan vastausta, tutkielmassa tulkintakysymyksien ratkaisussa hyödynnetään soveltuvin osin tuomioistuinratkaisuja sekä hallituksen esityksiä. Sallittuina oikeuslähteinä käytetään puolestaan Verohallinnon ohjeita sekä laajasti oikeuskirjallisuutta. Tarkoituksena on muodostaa kokonaisvaltainen kuva vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen verotuksesta luvun 1.3 rajaukset huomioon ottaen.

Tämä tutkielma koostuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa taustoitettiin aihetta ja määriteltiin tutkielman rajaukset sekä toteutustapa. Tutkielman toisessa luvussa keskitytään sukupolvenvaihdosta edeltäviin järjestelyihin. Luvussa perehdytään kokonaisjakautumisen sekä omien osakkeiden hankkimisen verotukseen. Luvussa keskitytään pääasiassa vero-oikeuteen, mutta yhtiöoikeudellista näkökulmaa käydään pääpiirteittäin läpi. Tutkielman kolmannessa luvussa käydään yleisesti läpi osake- eli omistuskauppaa sekä sen verovaikutuksia tilanteessa, jossa sukupolvenvaihdoshuojennuksia ei sovelleta. Luvussa tarkastellaan veroseuraamuksia erikseen sekä luopujan että toiminnan jatkajan kannalta. Tutkielman neljännessä ja viidennessä luvussa perehdytään sukupolvenvaihdoshuojennusten edellytyksiin. Luvussa neljä tarkastellaan TVL:n mukaista huojennusta ja viidennessä luvussa PerVL:n mukaista huojennusta. Molemmissa luvuissa tarkastellaan myös huojennuksen

²³ Kaisto, 2005, s. 345; Myrsky, 2011, s. 22

menettämiseen liittyviä kysymyksiä. Viimeisessä luvussa käydään läpi tutkimuskysymykset ja esitetään tutkielman yhteenveto.

2 Sukupolvenvaihdosta edeltävät järjestelyt

2.1 Kokonaisjakautuminen

Jakautuminen on sekä yhtiöoikeudellinen että vero-oikeudellinen käsite. Yhtiöoikeudessa jakautumista koskevat säännökset löytyvät OYL 17 luvusta, ja sen perustana on osakeyhtiöiden jakautumista koskeva yhtiöoikeudellinen direktiivi (82/891/ETY). Jakautuminen tuli Suomessa vuonna 1995 ajankohtaiseksi yritysjärjestelydirektiivin säätämisen myötä. Yritysjärjestelydirektiivin tarkoituksena on edistää sisämarkkinoiden toimivuutta poistamalla verotuksellisia esteitä Euroopan Unionin alueella (90/434/ETY).²⁴ Suomessa yritysjärjestelydirektiivi toimeenpantiin säätämällä tietyt edellytykset täyttävät järjestelyt välittömästi verosta vapaaksi²⁵.

OYL 17 luvun 1 §:n mukaan jakautumisella tarkoitetaan järjestelyä, jossa jakautuva yhtiö siirtää varojaan ja velkojaan osittain tai kokonaan yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle niin, että jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat jakautumisvastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. Jakautumisvastikkeena voidaan antaa myös rahaa, muuta omaisuutta tai sitoumuksia. Vero-oikeudessa jakautumisella tarkoitetaan selvitysmenettelyttä tapahtuvaa jakautumista, jolla käytännössä viitataan OYL:n mukaiseen jakautumiseen. Vero-oikeudessa jakautumista ei kuitenkaan määritellä täysin samalla tavalla ja erot OYL:iin liittyvät jakautumisvastikkeen laatuun, osakeomistukseen ja liiketoimintakokonaisuutta koskeviin vaatimuksiin. Näin ollen kaikkia OYL:n mukaan tehtyjä jakautumisia ei hyväksytä verotuksessa.²⁶ Vero-oikeudessa jakautumista koskeva sääntely löytyy elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968, EVL) 52 c §:stä. Sen mukaan jakautuminen määritellään seuraavasti:

Jakautumisella tarkoitetaan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua järjestelyä, jossa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen

²⁴ Immonen, 2023, s. 514

²⁵ HE 177/1995 vp

²⁶ Immonen, 2023, s. 513; Järvenoja, 2022, s. 450

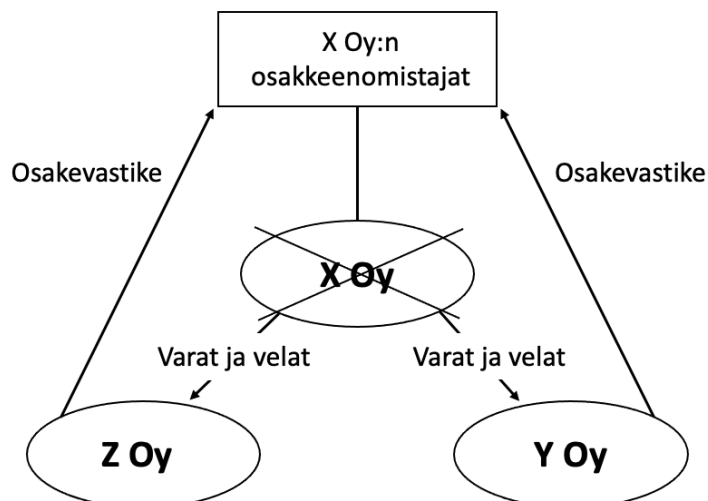
laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita; vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään kymmenen prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa ja jossa:

- 1) osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä siten, että kaikki sen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle (kokonaisjakautuminen); tai
- 2) osakeyhtiö selvitysmenettelyttä siirtää, ilman että se purkautuu, yhden tai useamman liiketoimintakokonaisuutensa sellaisenaan yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle ja jättää vähintään yhden liiketoimintakokonaisuuden siirtävään yhtiöön (osittaisjakautuminen).

Jakautuminen on siis mahdollista toteuttaa joko kokonais- tai osittaisjakautumisena. Jakautumisessa vastaanottava yhtiö voi olla jo toiminnassa oleva yhtiö tai se voidaan perustaa jakautumista varten. Kokonaisjakautumisessa osakeyhtiö jaetaan vähintään kahdeksi osakeyhtiöksi (ks. kuvio 1)²⁷. Kokonaisjakautumisessa jakaantuva yhtiö myös lakkaa jakautumisen täytäntöönpanon jälkeen, kun taas osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö säilyy. Osittaisjakautuminen onkin varteenotettava vaihtoehto, mikäli jakautuvan yhtiön y-tunnus halutaan säilyttää tai se harjoittaa luvanvaraista toimintaa. Koska osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö säilyy oikeussubjektina, jakautuminen ei myöskään välttämättä vaikuta yhtiön sopimussuhteisiin.²⁸

²⁷ Lakari, 2021, s. 102

²⁸ Immonen & Lindgren, 2017, s. 300–301

Kuvio 1. Kokonaisjakautuminen.

Kokonais- ja osittaisjakautumisen välinen merkittävä ero liittyy liiketoimintakokonaisuuden vaatimukseen, joka koskee pelkästään osittaisjakautumista. EVL 52 c §:n 2 momentin mukaan liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan sellaista varojen ja velkojen kokonaisuutta, jotka muodostavat omavaraiseen toimintaan kykenevän yksikön. Osittaisjakautumisessa siirrettävien varojen ja velkojen täytyy siis muodostaa liiketoiminnallinen kokonaisuus, joka kykenee toimimaan itsenäisesti, jotta EVL 52 c §:n säännöstä voidaan soveltaa. Osittaisjakautumisessa jakautuvasta yhtiöstä ei siten voi siirtää yksittäisiä varallisuuseriä vastaanottavaan yhtiöön toisin kuin kokonaisjakautumisessa.²⁹ Koska kokonaisjakautumisessa ei ole liiketoimintakokonaisuuden vaatimusta, se on mahdollista toteuttaa toimimattomassa yhtiössä. Osittaisjakautumisessa tämä ei ole mahdollista, sillä toimintansa lopettaneessa yhtiössä ei muodostu EVL 52 c §:n edellyttämää liiketoimintakokonaisuutta.³⁰ Tässä luvussa keskitytään kokonaisjakautumiseen, joten liiketoimintakokonaisuuden vaatimusta ei käydä enempää läpi.

²⁹ Verohallinto, 2023a, luku 4.2.1

³⁰ Immonen, 2023, s. 537–538

EVL 52 c §:n 1 momentin mukaan jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille on annettava jakautumisvastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Kyseisessä säännöksessä ei kuitenkaan määritellä sitä, täytyykö kaikkien osakkeiden olla samanlaisia. Säännöksen perustana olevasta yritysjärjestelydirektiivistäkään tämä ei selviä, sillä sen mukaan osakkeiden täytyy olla yhtiön yhtiöpääomaa edustavia arvopapereita³¹. Tapauksessa KHO 2009:98 jakautumisvastikkeena oli tarkoitus antaa äänivallattomia kiinteistöyhtiön osakkeita, jotka eivät oikeuttaneet minkään huoneiston tai tilan hallintaan. KHO katsoi, että jakautumisvastike ei täyttänyt EVL 52 c §:n edellytyksiä. Tapauksessa KVL 2009/25 ei myöskään sovellettu EVL 52 c §:ää, sillä jakautumisvastikkeena annetut osakkeet eivät tuottaneet oikeuksia yhtiön varallisuuteen. Näin ollen voidaan todeta, että jakautumisvastikkeena annettujen osakkeiden täytyy antaa yhtäläiset ääni- ja varallisuus oikeudet vastaanottavaan yhtiöön, jotta EVL 52 c §:n säännöksiä voidaan soveltaa. Samanlaisuutta niiltä ei kuitenkaan vaadita.³²

Jakautumista koskevassa säännöksessä ei ole mainintaa jakautumisen verokohtelusta. EVL 52 c §:n 3 momentin mukaan jakautumisessa noudatetaan sulautumista koskevia EVL 52 b §:n säädöksiä.³³ Näin ollen jakautumisen hyöty liittyy jatkuvuuteen ja veronmaksun lykkäytymisen periaatteeseen. Kun jakautuminen toteutetaan EVL 52 c §:n mukaisesti, osakkeiden luovutus ei aiheuta välittömiä tuloveroseuraamuksia yhtiön osakkeenomistajille. Osakkeiden luovutuksesta verotetaan vasta, kun jakautumisvastikkeena saadut vastaanottavan yhtiön osakkeet luovutetaan eteenpäin. Jos vastikkeena annetaan kuitenkin rahaa, luovutus on tältä osin veronalainen. EVL 52 c §:n mukaisessa jakautumisessa omistajan ei katsota katkeavan, joten vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankinta-aika lasketaan jakautuvan yhtiön osakkeiden hankinta-ajasta. Näin ollen myyjä voi pian jakautumisen jälkeen luovuttaa osakkeita eteenpäin ja samalla

³¹ Neuvoston direktiivi 2009/133/EY

³² Järvenoja, 2022, s. 486; Immonen, 2023, s. 547–548

³³ Honkamäki ja muut, 2018, s. 225

mahdollisesti hyödyntää omistusaikaan liittyviä huojennuksia, kuten korkeampaa hankintameno-olettamaa tai TVL 48.1 §:n 3 kohdan sukupolvenvaihdoshuojennusta. Jakautuminen ei myöskään aiheuta yhtiölle välittömiä tuloveroseuraamuksia, koska yhtiön ei katsota purkautuvan verotuksessa. Näin ollen jakautuminen tarjoaa mahdollisuuden muokata yhtiö jatkamisen kannalta tarkoituksenmukaiseen muotoon ilman, että järjestelystä realisoituisi välittömiä veroseuraamuksia.³⁴

Kokonaisjakautumisen hyöty sukupolvenvaihdoksen näkökulmasta liittyy siihen, että siinä ei ole liiketoimintakokonaisuuden vaatimusta. Näin ollen se tarjoaa runsaammat toimintavaihtoehtot verrattuna osittaisjakautumiseen, sillä jakautuvasta yhtiöstä voidaan siirtää vapaasti yksittäisiä varallisuuseriä vastaanottaviin yhtiöihin.³⁵ Kokonaisjakautumisessa toiseen yhtiöön voidaan siten siirtää esimerkiksi ydinliiketoiminta ja toiseen kertynyt varallisuus. Näin toimimalla voidaan alentaa toiminnan jatkajan rahoituskustannuksia. Siirtämällä kertynyt varallisuus toiseen yhtiöön voidaan myös turvata luopujan taloudellinen asema sukupolvenvaihdoksen jälkeen, kuten luvussa 1.1 on mainittu. Tämän lisäksi kokonaisjakautumisella voidaan turvata muiden lasten tai läheisten osuus luopujan varallisuudesta, jos he eivät halua osallistua yritystoiminnan jatkamiseen.

Sukupolvenvaihdoksessa on tavanomaista, että luovutettavasta omaisuudesta ei pyydetä täyttä arvoa. Tällöin toiminnan jatkajan on mahdollista hyötyä PerVL:n huojennuksista. PerVL:n mukaisen huojennuksen myöntäminen edellyttää kuitenkin muun muassa, että veronalaiseen lahjaan kuuluu maatila, yritys tai osa siitä. Yrityksen käsitettä ei ole määritelty PerVL:ssa, mutta yrityksen on katsottu tarkoittavan elinkeinotoimintaa harjoittavaa yritystä ja tällaisena ei pidetä esimerkiksi passiivista sijoitustoimintaa³⁶. Jos sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä on

³⁴ Immonen & Lindgren, 2017, s. 299; Juusela & Tuominen, 2012/2023, Sukupolvenvaihdosta valmisteleva verosuunnittelu > Sukupolvenvaihdosta valmistelevat yritysjärjestelyt > Liiketoiminnan yhtiöittäminen jakautumisella

³⁵ Immonen, 2023, s. 538

³⁶ Puronen, 2015, s. 623

huojennuksen soveltamisen estävää sijoitusvarallisuutta, kokonaisjakautumisella voidaan varmistaa huojennuksen myöntämisen edellytykset yritystoiminnan käytössä olevan omaisuuden osalta³⁷. PerVL:n mukaisen huojennuksen edellyttämän yrityksen tarkempaa määrittelyä käydään läpi jäljempänä luvussa 5.1.

Kuten edellä on kuvattu, kokonaisjakautuminen tarjoaa hyvän mahdollisuuden verosuunnitteluun sukupolvenvaihdoksen yhteydessä, sillä sen avulla yhtiö voidaan muokata tarkoituksenmukaiseen muotoon ilman välittömiä veroseuraamuksia. Kokonaisjakautumisella saattaa myös olla merkittävä vaikutus sukupolvenvaihdoksen veroseuraamuksien kannalta, jos sen avulla eriytetään PerVL:n mukaisen huojennuksen estävä sijoitusvarallisuus omaksi yhtiöksi. Jakautuminen ei kuitenkaan saa johtaa perusteettomiin veroetuihin. EVL 52 h §:n mukaan jakautumista koskevaa EVL 52 c §:n säännöstä ei sovelleta, jos jakautumisen ainoana tai yhtenä pääasiallisena syynä on ollut veron kiertäminen tai välttäminen. Lainvalmisteluaineistojen mukaan säännöksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan estää normaalia verosuunnittelua ja veronkiertotarkoitukseen viittaavat lähinnä järjestelyt, joilla ei ole merkittävää liiketaloudellista syytä³⁸. Verotus- ja oikeuskäytännössä sukupolvenvaihdosta on pidetty liiketaloudellisena syynä, eikä sukupolvenvaihdosta edeltävää jakautumista lähtökohtaisesti pidetä veronkiertämisenä.³⁹ Tämä mainitaan myös Verohallinnon ohjeessa⁴⁰.

³⁷ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Sukupolvenvaihdosta valmisteleva verosuunnittelu > Sukupolvenvaihdosta valmistelevat yritysjärjestelyt > Liiketoiminnan yhtiöittäminen jakautumisella > Jakautuminen spv-tilanteissa

³⁸ VaVM 49/1995 vp, s. 2; HE 177/1995 vp, s. 7 ja 15

³⁹ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Sukupolvenvaihdosta valmisteleva verosuunnittelu > Sukupolvenvaihdosta valmistelevat yritysjärjestelyt > Liiketoiminnan yhtiöittäminen jakautumisella > Jakautuminen spv-tilanteissa

⁴⁰ Verohallinto, 2023a, luku 5

2.2 Kokonaisjakautumisen verokohtelu

2.2.1 Jakautuvan ja vastaanottavien yhtiöiden verotus

EVL 52 c §:n mukaisessa jakautumisessa yhtiö purkautuu OYL:n mukaan, mutta jakautuvan yhtiön ei katsota purkautuvan verotuksessa. Kuten edellisessä luvussa on mainittu, EVL 52 c §:n mukaisesti toteutetussa jakautumisessa sovelletaan jatkuvuusperiaatetta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jakautuvassa yhtiössä ei realisoidu verotettavaa tuloa yhtiön siirtäessä varansa ja velkansa vastaanottaville yhtiöille. Siten jakautuessa syntyvä voitto ei ole veronalaista tuloa, eikä tappio vähennyskelpoista menoa.⁴¹

Kokonaisjakautumisessa vastaanottaville yhtiöille siirtyy jakautuvan yhtiön verotuksellinen asema siltä osin kuin ne ovat saaneet jakautuvan yhtiön varoja ja velkoja. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vastaanottava yhtiö voi vähentää verotuksessaan sille siirtyneen omaisuuden vähentämättä olevat hankintamenot ja muut vähennyskelpoiset menot jakautumisvuonna ja sitä seuraavina vuosina samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty jakautuvan yhtiön verotuksessa. Vastaanottava yhtiö ei siten voi esimerkiksi tehdä jakautumisvuonna verotuksessa lainkaan poistoja, jos jakautuva yhtiö on jo tehnyt verotuksessa sallitut maksimipoistot.⁴²

Jatkuvuusperiaatteen mukaisesti tiettyyn toimintaan kohdistuvat verotuksessa vähennetyt varaukset siirtyvät sille vastaanottavalle yhtiölle, jolle on siirretty toimintaan kuuluvat varat ja velat. Kaikki muut varaukset siirtyvät vastaanottaville yhtiöille samassa suhteessa kuin nettovarallisuus on siirtynyt niille. Nettovarallisuudella tarkoitetaan varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005, ArvostamisL) toisessa luvussa tarkoitettua jakautumisajankohdan nettovarallisuutta.⁴³

⁴¹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 327

⁴² Honkamäki ja muut, 2018, s. 229–230

⁴³ Immonen, 2022, s. 549

Jakautumisen vaikutuksesta tappioiden vähentämiseen säädetään TVL 123 §:ssä. TVL 123.1 §:n mukaan jakautuvan yhtiön tappiot siirtyvät ensisijaisesti sille vastaanottavalle yhtiölle, jolle on jakautumisessa siirretty toiminta, jossa tappiot ovat syntyneet. Yksittäisten varallisuuserien omistamista ei kuitenkaan pidetä tällaisena toimintana, vaan toiminnalta edellytetään jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Jos ei ole ilmeistä, että tappiot ovat syntyneet tietystä toiminnasta tai sitä ei voida luotettavasti osoittaa, tappiot siirtyvät vastaanottaville yhtiöille siirtyvien nettovarallisuuksien suhteessa. Tappioiden siirtyminen kuitenkin edellyttää TVL 123.2 §:n mukaan, että vastaanottava yhtiö taikka sen osakkaat taikka yhtiö ja sen osakkaat yhdessä ovat tappiovuoden alusta lukien omistaneet yli puolet jakautuneen yhtiön osakkeista. EVL 52 c §:n edellytysten mukaisesti tehty jakautuminen edellyttää omistussuhteiden säilymistä ennallaan, joten tappioiden siirtymisen edellytys lähtökohtaisesti täyttyy.⁴⁴ Tapauksessa KHO 2017:8 oli kyse tappioiden jakamisesta vastaanottavien yhtiöiden kesken.

KHO 2017:8: Arvopapereita omistanut X Oy oli jakautunut kokonaisjakautumisessa siten, että sen elinkeinotoimintaan kuuluneet varat ja velat siirrettiin B Oy:lle ja A Oy:lle. B Oy:lle siirrettiin Y AB:n osakkeet ja A Oy:lle muut arvopaperit. X Oy:llä oli verotuksessa vahvistettuja tappioita, jotka olivat aiheutuneet osittain Y AB:n osakkeiden hankinnasta. KHO katsoi, että tappio oli muodostunut Y AB:n osakkeisiin liittyvästä toiminnasta ja tappiot siirtyivät B Oy:lle. Verovuodet 2009–2011.

Tapauksessa KHO otti esille lainvalmisteluaineiston, jonka mukaan tappiot siirtyvät sille yhtiölle, joka vastaanottaa tappion aiheuttaneen liiketoimintakokonaisuuden⁴⁵. Perusteluissaan KHO kuitenkin totesi, että lainvalmisteluaineistossa mainittua liiketoimintakokonaisuutta ei tulisi tulkita samalla tavalla kuin EVL:ssä. Näin ollen tappio voitiin kohdistaa myös muulle kuin liiketoimintakokonaisuuden muodostavalle toiminnalle. Vaikka Y AB:n osakkeet eivät muodostaneet itsenäistä liiketoimintakokonaisuutta, niitä oli pidettävä erillisenä toimintana. Koska oli selvää, että tappiot olivat muodostuneet suurimmaksi osaksi Y AB:n osakkeiden hankintaan liittyvistä korkomenoista, tappioiden katsottiin siirtyvän B Oy:lle.

⁴⁴ Honkamäki ja muut, 2018, s. 234–236

⁴⁵ HE 247/2006 vp, s. 5

Jos EVL 52 c §:n edellytykset eivät täyty tai kokonaisjakautumista pidetään veron kiertämisenä, jakautuvaan yhtiöön sovelletaan purkamista koskevia EVL 51 d §:n säännöksiä. Tällöin jakautuvan yhtiön verotuksessa ei sovelleta jatkuvuutta, vaan varat ja velat katsotaan luovutetuiksi käyvistä arvoista.⁴⁶ Tämä aiheuttaa myös varauksien tuloutuksen yhtiössä. Vastaavasti vastaanottavan yhtiön verotuksessa omaisuuden hankintamenoksi luetaan se käypä arvo, joka on jakautuvan yhtiön verotuksessa tuloutettu.⁴⁷

2.2.2 Jakautuvan yhtiön osakkaan verotus

Kuten luvussa 2.1 on mainittu, EVL 52 c §:n mukaisesti tehty jakautuminen ei aiheuta osakkeenomistajalle välittömiä tuloveroseuraamuksia. Osakkeiden luovutuksesta verotetaan vasta, kun jakautumisvastikkeena saadut osakkeet luovutetaan eteenpäin. Omistusajan ei myöskään katsota katkeavan, joten omistusaika lasketaan jakautuvan yhtiön osakkeiden hankinta-ajasta. Koska EVL 52 c §:n mukaisessa kokonaisjakautumisessa sovelletaan jatkuvuusperiaatetta, vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankintamenoksi katsotaan se osa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenosta, joka vastaa vastaanottavalle yhtiölle siirtynyttä osaa jakautuvan yhtiön nettovarallisuudesta. EVL 52 c §:n 5 momentin mukaan hankintamenon jakoperusteena voidaan käyttää myös osakkeiden käypien arvojen suhdetta, jos on ilmeistä, että kokonaisjakautumisessa vastaanottaville yhtiöille siirtyvien nettovarallisuuksien suhde poikkeaa olennaisesti näiden yhtiöiden osakkeiden käypien arvojen suhteesta. Hankintamenon määräytyminen käypien arvojen perusteella on kuitenkin varsin harvinaista ja käyvän arvon määrittäminen julkisesti noteeraamattoman yhtiön osalta myös oma erityiskysymyksensä.⁴⁸

⁴⁶ Immonen & Lindgren, 2017, s. 317 ja 336

⁴⁷ Verohallinto, 2023a, luku 6

⁴⁸ Järvenoja, 2022, s. 491–492

Jos EVL 52 c §:n edellytykset eivät täyty tai kokonaisjakautumista pidetään veronkiertämisenä, veronmaksun lykkääntymisen periaatetta ei sovelleta ja osakkeenomistajan katsotaan luovuttaneen osakkeet vastikkeellisesti. Tällöin osakkeenomistajan verotuksessa veronalaisena luovutushintana pidetään vastikkeeksi saatujen osakkeiden sekä muun mahdollisen vastikkeen yhteenlaskettua käypää arvoa luovutushetkellä. Verollisessa luovutuksessa ei myöskään sovelleta jatkuvuutta ja vastikkeeksi saatujen osakkeiden hankinta-aika lasketaan luovutushetkestä.⁴⁹

2.3 Omien osakkeiden hankkiminen

2.3.1 Omien osakkeiden hankkimisesta yleisesti

Omien osakkeiden hankkimisella tarkoitetaan vapaaehtoista järjestelyä, jossa osakkeenomistaja myy omistamiaan osakkeita yhtiölle itselleen. Kyseessä on siten kauppa, jossa osakkeenomistaja toimii myyjänä ja yhtiö ostajana.⁵⁰ Omien osakkeiden hankkiminen on yksi tapa keventää kohdeyhtiön tasetta ja näin alentaa toiminnan jatkajan rahoitus- ja verokustannuksia. Omien osakkeiden hankkimisella voidaan myös varmistaa, että luopuja saa täyden korvauksen luovuttamistaan osakkeistaan, jos tarkoituksena on luovuttaa jäljelle jäävät osakkeet toiminnan jatkajalle alihintaisesti.

Tässä tutkielmassa omien osakkeiden hankkiminen on toimenpide, jolla ylimääräinen varallisuus siirretään yhtiöstä pois ennen osakkeiden luovutusta. Jos omien osakkeiden hankkimista halutaan käyttää varsinaisen sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapana, yhtiön osakkeet kannattaa ensin luovuttaa toiminnanjatkajalle, minkä jälkeen yhtiö hankkisi luopujan loput osakkeet. On kuitenkin huomioitava, että myyjä ei voi saada TVL:n mukaista huojennusta myydessään osakkeita yhtiölle. Myyjän luovutusvoittoverotusta käydään jäljempänä läpi luvussa 3.2.2.

⁴⁹ Verohallinto, 2020c, luku 6

⁵⁰ Immonen, 2023, s. 407

Omien osakkeiden hankkimisesta säädetään OYL 15 luvussa. Sen mukaan omien osakkeiden hankkimisesta päätetään yhtiökokouksessa, mutta yhtiökokous voi myös valtuuttaa hallituksen päättämään asiasta. Kun kyseessä on luopujan kokonaan omistama yhtiö, päätös tehdään käytännössä yhtiökokouksessa. Julkisesti noteeraamattomassa osakeyhtiössä päätös tehdään yksinkertaisella ääntenemmistöllä. Omien osakkeiden hankkimista on kuitenkin OYL 15:11:ssä rajoitettu siten, että julkisesti noteeraamaton yhtiö ei saa hankkia kaikkia omia osakkeitaan. Näin ollen yhtiön ulkopuolella täytyy olla vähintään yksi osake.

Omien osakkeiden hankkimisessa on kyse yhtiön varojenjaosta, joten varojenjaossa tulee noudattaa OYL 13 luvun säännöksiä. Näin ollen omien osakkeiden hankkiminen edellyttää, että yhtiöllä on viimeisimmän tilinpäätöksen mukaan vahvistettuja voitonjakokelpoisia varoja. Omia osakkeita voidaan hankkia myös sidotulla omalla pääomalla, mutta se edellyttää OYL 14 luvun mukaista velkojensuojamenettelyä. Omien osakkeiden hankkimisen jälkeen yhtiö voi päättää joko pitää, mitätöidä tai luovuttaa osakkeensa edelleen. Julkisesti noteeraamattoman yhtiön ei tarvitse luopua omista osakkeistaan määräajassa, mutta yhtiön hallussa olevat omat osakkeet eivät tuota oikeuksia yhtiön varallisuuteen eivätkä äänivaltaa.⁵¹

Jos omien osakkeiden hankkimisen ja/tai muiden luovutustoimien seurauksena yhtiön osakkeista yli puolet vaihtaa omistajaa, TVL 122.1 §:n mukaan yhtiöllä ei ole enää oikeutta käyttää sille vahvistettuja ja käyttämättömiä tappioita. TVL 122.3 §:n mukaan tappioiden käyttäminen edellyttää tällaisessa tilanteessa Verohallinnon poikkeuslupaa. Poikkeusluvan myöntäminen puolestaan edellyttää, että tappioiden vähentäminen on yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta tarpeen ja poikkeusluvan myöntämiselle on erityinen syy.⁵² Verohallinnon ohjeen mukaan tällaisena erityisenä syynä pidetään

⁵¹ Kukkonen & Walden, 2014, s. 236; Immonen & Lindgren, 2017, s. 251–252

⁵² Nykänen & Nieminen, 2021/2023, V OSA Tappiontasaus > TVL 122 § > 3 momentti

esimerkiksi sukupolvenvaihdosta⁵³. Poikkeuslupa tai sen myöntämiseen liittyviä asioita ei käsitellä tässä yhteydessä enempää.

2.3.2 Peitellyn osingon riski

Omien osakkeiden hankkiminen käypään hintaan realisoi luovuttajalle lähtökohtaisesti veronalaista luovutusvoittoa tai -tappiota. Omien osakkeiden hankkimista on kuitenkin joissain tapauksissa mahdollista verottaa peiteltyä osinkona. Peitelty osinko on vero-oikeudellinen käsite, eikä sitä tunneta OYL:ssä. Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan VML 29.1 §:n mukaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeetta. Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan myös VML 29.2 §:n mukaan omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla taikka osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuja varoja. Peitelty osinko voi siis tulla kyseeseen hinnoitteluvirheissä sekä tilanteissa, joissa pyritään välttämään osingosta menevä vero. Tilanteet ovat toisistaan erillisiä, joten peittelystä osingosta voidaan verottaa, vaikka osakkeet hankittaisiin käypään hintaan.⁵⁴

Peiteltyä osinkoa koskevia säännöksiä sovelletaan lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa osakkeenomistaja tai hänen omaisensa saa rahanarvoisen edun yhtiön maksaman ylihinnan tai sen perimän alihinnan perusteella. Peitelty osinko koskee siten pelkästään tilanteita, joissa etu siirtyy yhtiöltä osakkeenomistajalle⁵⁵. Säännöstä sovelletaan siitä riippumatta, onko järjestelyyn ryhdytty osingosta menevän veron välttämiseksi. Näin ollen säännöstä sovelletaan myös tahattomiin hinnoitteluvirheisiin. VML 29.1 §:n soveltaminen edellyttää kuitenkin sanamuotonsa mukaan olennaista hinnoitteluvirhettä, joten vähäinen ero luovutushinnan ja käyvän hinnan välillä ei yksinään riitä peitellyn

⁵³ Verohallinto, 2020b, luku 2.1

⁵⁴ Blomqvist & Malmivaara, 2016, s. 226–228, Immonen & Lindgren, 2017, s. 257

⁵⁵ Mattila, 2016, s. 121

osingon verottamisen perusteeksi. Olennaisuus korostuu etenkin julkisesti noteeraamattoman yhtiön osakkeiden hankkimisessa, sillä näissä tilanteissa käypä arvo ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä.⁵⁶ Hallituksen esityksen mukaan olennaisuusvaatimusta olisikin tulkittava verovelvollisten oikeusturvaa edistäen⁵⁷. Näyttötaakka peiteltyyn osingon olemassaolosta on veronsaajapuolella, mutta verovelvollisen on syytä tuoda esille mahdolliset syyt, joiden nojalla mahdollista hinnoittelupoikkeamaa voidaan pitää hyväksyttävänä⁵⁸.

VML 29.2 §:n soveltamiskynnys on puolestaan korkeampi, sillä se edellyttää ilmeistä näyttöä siitä, että osinkoverotusta on pyritty välttämään. Näyttötaakka tässäkin tilanteessa on veronsaajapuolella.⁵⁹ Osinkoverotuksen välttämistarkoitusta voidaan arvioida vertailemalla eri vaihtoehtoihin liittyviä veroseuraamuksia. Välttämistarkoitusta voidaan pitää todennäköisempänä, jos osingosta menevä vero on huomattavasti korkeampi luovutusvoiton veroon verrattuna, eikä järjestelyyn voida osoittaa verotuksesta riippumatonta syytä.⁶⁰ VML 29.2 §:n soveltamisen osalta luovutushinnan kannattaa siten olla mieluummin alhainen kuin korkea, sillä säännöksen taustalla on pyrkimys estää osingonjaon muotovaatimukset sivuuttava varojen jako osakkeenomistajalle kauppahinnan muodossa⁶¹.

VML 29.2 §:n säännöstä sovelletaan tapauskohtaisesti. Oikeuskäytännön perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa peiteltyyn osinkoon liittyviä lieventäviä ja raskauttavia olosuhteita. Omia osakkeita hankittaessa merkitystä on esimerkiksi sillä, muuttuvatko osakkaiden väliset määräysvaltasuhteet. Jos osakkeita hankitaan osakkailta samassa suhteessa tai pääosakkaalta hankitaan vain pieni osa osakkeista, eikä tähän voida osoittaa verotuksesta riippumattomia syitä, järjestely voidaan katsoa tehdyksi osingosta menevän veron välttämiseksi. Jos omien osakkeiden hankkimisen johdosta

⁵⁶ Blomqvist & Malmivaara, 2016, s. 227; Viitala, 2018, s. 110

⁵⁷ HE 26/1998 vp, s. 7

⁵⁸ Blomqvist & Malmivaara, 2016, s. 227

⁵⁹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 258

⁶⁰ Mattila, 2016, s. 123

⁶¹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 261

osakkuusasema puolestaan muuttuu merkittävästi, järjestelyyn ei yleensä voida soveltaa VML 29.2 §:ää.⁶²

Kun kyse on luopujan kokonaan omistamasta yhtiöstä ja omien osakkeiden hankkimisella on tarkoitus siirtää ylimääräinen varallisuus luopujalle, osakkuusasema ei muutu eikä kyse ole varsinaiseen sukupolvenvaihdokseen liittyvästä toimesta. Tällaisessa tilanteessa tulee kuitenkin antaa riittävä selvitys sukupolvenvaihdoksen suunnitellusta toteuttamisesta, mikäli VML 29.2 §:n soveltamiselta halutaan välttyä. Hallituksen esityksen mukaan sukupolvenvaihdostarkoituksessa tehtyyn osakkeiden hankkimiseen sovelletaan peitellyn osingon säännöksiä vain harvoin⁶³. Verohallinnon ohjeen mukaan ylimääräisen varallisuuden siirtäminen luopujalle ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta puhuu pääsääntöisesti peitellyn osingon verotusta vastaan, jos järjestelyyn ei muuten liity tavanomaisesta poikkeavia toimenpiteitä ja luovutushinta on käyvän arvon mukainen⁶⁴.

Kuten aiemmin on mainittu, omien osakkeiden hankkiminen voidaan toteuttaa myös osakkeiden luovutuksen jälkeen. Tällöin kyse on sukupolvenvaihdoksen loppuun saattamisesta. Tällaisessakin tilanteessa järjestelyiden muodostama kokonaisuus pitää pystyä kuvaamaan, jotta peitellyn osingon verotus pystytään välttämään. Jos omien osakkeiden hankkimisen ja muiden järjestelyjen seurauksena omistus tosiallisesti siirtyy toiminnan jatkajalle ja omien osakkeiden hankinnassa käytetään korkeintaan käypää hintaa, peittelystä osingosta ei yleensä voida verottaa⁶⁵.

Peitellyn osingon veroseuraamukset ovat erittäin ankarat. Vuodesta 2023 lähtien peitelty osinko on TVL 33 d §:n mukaan kokonaan veronalaista ansiotuloa. Tätä ennen peittelystä osingosta 75 prosenttia oli ansiotuloa ja 25 prosenttia verovapaata tuloa. Lainvalmisteluaineistossa säännöksen kiristämistä perusteltiin sillä, että peitelty osinko

⁶² Mattila, 2016, s. 124; Ossa, 2018, s. 166–168

⁶³ HE 26/1998 vp, s. 3

⁶⁴ Verohallinto, 2020a, luku 7.5

⁶⁵ Verohallinto, 2020a, luku 4.2.2

on yleensä seurausta laittomasta varojenjaosta osakkaalle. Tämän vuoksi peitelty osingon verottamista avoimen osingon tavoin ei pidetty perusteltuna.⁶⁶

Jos omien osakkeiden hankkimiseen sovelletaan VML 29.1 §:n säännöstä, yhtiön ja osakkaan verotukseen tehdään oikaisu. Kun osakkeista on maksettu ylihintaa, käytetyn hinnan ja käyvän hinnan välinen erotus katsotaan VML 29.3 §:n mukaan osakkaan veronalaiseksi tuloksi, ja yhtiön verotuksessa menetellään niin kuin olisi käytetty käypää hintaa. Tämä tarkoittaa yhtiön verotuksen kannalta sitä, että yhtiön vähennyskelpoisena menona ei pidetä käyvän hinnan ylittävää osuutta⁶⁷. Jos käytetty hinta on käyvän arvon mukainen, mutta peitelystä osingosta verotetaan VML 29.2 §:n perusteella, oikaisu tehdään vain osakkeenomistajan verotukseen. Tällaisessa tilanteessa VML 29.4 §:n mukaan jaetut varat katsotaan osakkaan veronalaiseksi tuloksi. Sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaan yhtiön maksama luovutushinta olisi kokonaan osakkeenomistajan veronalaista tuloa. Tämä ei olisi kuitenkaan johdonmukaista, sillä osakkeenomistajan tosiasiallinen hyöty rajoittuu pelkästään luovutushinnan ja hankintamenon erotukseen.⁶⁸ Veronalaisen tulon määrä tulikin ratkaistavaksi tapauksessa KHO 2020:43.

KHO 2020:43: A oli myynyt omistamistaan B Oy:n osakkeista 10 kappaletta yhtiölle itselleen. Verotusta toimittaessa A:n B Oy:ltä saamaa kauppahintaa pidettiin kokonaisuudessaan peiteltyä osinkona VML 29.2 §:n ja VML 29.4 §:n perusteella. A vaati peitelty osingon verottamisen poistamista sekä B Oy:n osakkeiden luovutuksesta aiheutuneen voiton laskemista luovutusvoittoverotusta koskevien säännösten mukaisesti. KHO hylkäsi valituksen peitelty osingon jakamisen osalta ja myönsi valitusluvan peitelty osingon määrän osalta. KHO katsoi, että kyseessä olevassa tilanteessa B Oy:n maksama kauppahinta jäi tulokäsittelyn ulkopuolelle siltä osin kuin A:lle ei kertynyt uutta tuloa. Näin ollen A:lle kertyi rahanarvoista etuutta kauppahinnan ja osakkeista maksetun hinnan erotuksen verran. Verovuosi 2014. Äänestys 3-2.

Tapauksessa KHO totesi, että peitelty osingon määrää ei voida yksin arvioida VML 29.4 §:n perusteella, vaan huomioon on otettava myös TVL:n säännökset. Kun TVL:ssä ei ollut peitelty osingon määrää koskevaa erityissäännöstä, tilanteessa piti ottaa huomioon TVL

⁶⁶ VaVM 32/2022 vp

⁶⁷ Viitala, 2018, s. 118

⁶⁸ Immonen, 2023, s. 423–425

29.1 §:n tulon käsite. Koska TVL 29.1 § perustuu nettotulon verottamiselle, A:n katsottiin saavan uutta tuloa siltä osin kuin kauppahinta ylitti osakkeiden hankintamenon. KHO:n mukaan TVL 29.1 §:n nettotulon verottamisen perusteella ei kuitenkaan voinut päätellä, että ansiotulona verotettavassa määrässä tulisi ottaa huomioon kaikki samat erät, jotka otettaisiin huomioon, jos oikeustoimi olisi toteutettu muuna kuin peiteltyä osinkona pidettävänä toimenä. Näin ollen A:n veronalaiseksi tuloksi katsottiin vain käytetyn hinnan ja osakkeiden hankintamenon välinen erotus. Eri mieltä olleiden oikeusneuvosten mukaan osakkeista maksettu varainsiirtovero olisi pitänyt ottaa huomioon veronalaista tuloa vähentävänä.

3 Vastikkeellinen sukupolvenvaihdos

3.1 Osakekaupasta yleisesti

Osake- eli omistuskauppa on yksi yrityskaupan ja sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista. Osakekaupalla tarkoitetaan järjestelyä, jossa yrityksen osakkeet vaihtavat omistajaa. Kaupan kohteena ovat siis yrityksen osakkeet ja yleensä kyse on koko osakekannan myynnistä. Koska kyseessä on irtaimen kauppa, osakekaupan solmimiselle ei ole muotomääräyksiä. Käytännössä osakekaupat tehdään kuitenkin aina kirjallisesti, sillä kyseessä on huomattava varallisuuden siirto. Osakekaupassa myyjänä on osakkeenomistaja, eikä yhtiö. Näin ollen yhtiön varat ja velat eivät siirry ostajalle, vaan ne ovat ostettavan yhtiön varoja ja velkoja. Koska velallinen ei vaihdu, osakekaupalla ei yleensä ole vaikutusta yhtiön varallisuusasemaan.⁶⁹ Käytännössä omistuksen siirto saattaa kuitenkin vaikuttaa yhtiön sopimussuhteisiin, jos sopimuksen ehdoissa on rajoitettu omistusrakenteen muuttumista esimerkiksi kovenanteilla⁷⁰. Kovenanteilla tarkoitetaan rahoitussopimukseen liittyviä sopimuksen ehtoja, joilla rahoittaja hallitsee rahoitusriskiään⁷¹.

Osakeyhtiössä osakkeenomistaja voi vapaasti luovuttaa osakkeitaan haluamallaan ehdoilla. Tämä vaihdannan vapaus todetaan OYL:n 1 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan osake voidaan rajoituksitta luovuttaa ja hankkia, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Vaihdannan vapautta on voitu kuitenkin rajoittaa yhtiöjärjestyksessä suostumus- ja/tai lunastuslausekkeella taikka osakkaiden välisellä osakassopimuksella. Osakassopimukset ovat yleisempiä pienen omistuspiirin yhtiöissä. Ne kuitenkin sitovat vain sopimuksen osapuolia, kun taas yhtiöjärjestyksen rajoittavat määräykset ulottavat vaikutuksensa osakkeenomistajien lisäksi kolmansiin osapuoliin.⁷²

⁶⁹ Huikuri ja muut, 2016, s. 13

⁷⁰ Immonen & Lindgren, 2017, s. 48

⁷¹ Välimäki, 2014, s. 84

⁷² Immonen & Lindgren, 2017, s. 39; Huikuri ja muut, 2016, s. 15

3.2 Osakekaupan verotus

3.2.1 Osakekaupan verotuksesta yleisesti

Osakekaupassa myyjänä on osakkeenomistaja. Kun sukupolvenvaihdos toteutetaan osakekaupalla, veroseuraamukset koituvat yleensä vain myyjälle ja veroseuraamukset kohdistuvat mahdolliseen luovutusvoittoon⁷³. Sukupolvenvaihdoksessa on kuitenkin yleistä, ettei yritysvarallisuudesta pyydetä täyttä arvoa toiminnan jatkajan ollessa luopujan intressipiiristä. Luovutuksen alihinnoitteluun saattaa myös vaikuttaa toiminnan jatkajan mahdollisuudet kauppahinnan rahoittamiseen. Käyvän arvon mukainen osakekauppa edellyttää yleensä huomattavaa taloudellista panostusta ja yksityishenkilönä lainan saaminen saattaa olla hankalaa ja kallista. Luovuttamalla osakkeet alihintaisesti rahoituskustannukset alenevat, mutta samalla toiminnan jatkajalle saattaa muodostua lahjaveroseuraamuksia.⁷⁴ Osakekaupan seurauksena yhtiö voi myös menettää oikeuden hyödyntää sille verotuksessa vahvistetut tappiot luvussa 2.3.1 kerrotun mukaisesti.

Apuyhtiön käyttäminen on varsin yleistä sukupolvenvaihdostilanteissa, sillä sen avulla omistuspohjaa ja yritysrakennetta voi kehittää monipuolisemmin. Kauppahinnan rahoittamiseen liittyvistä syistä johtuen apuyhtiön käyttäminen saattaa tulla tarpeeseen etenkin silloin, kun osakkeiden ostamiseen tarvitaan ulkopuolista lainaa⁷⁵. Jos osakkeiden ostajana toimii yksityishenkilö, lainasta aiheutuvat kustannukset jouduttaisiin ehkä rahoittamaan kohdeyhtiöstä nostetuilla varoilla. Nostetut varat olisivat kuitenkin veronalaista tuloa. Jos apuyhtiö puolestaan toimii ostajana, kohdeyhtiön varoja on mahdollista hyödyntää lainasta aiheutuvien kustannusten

⁷³ Tomperi, 2022, Luku 5 Elinkeinotoiminnan verotus > Sukupolvenvaihdos > Sukupolvenvaihdos osake- tai yhtiöosuuskaupalla

⁷⁴ Kukkonen & Walden, 2014, s. 248–250; Verohallinto, 2020a

⁷⁵ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennukseen oikeutetut verovelvolliset > Oikeushenkilö > Apuyhtiön käyttö sukupolvenvaihdoksessa

rahoittamisessa. Osakkeiden hankkimisen jälkeen yhtiö voidaan esimerkiksi sulauttaa apuyhtiöön, jolloin kohdeyhtiön varat olisivat apuyhtiön käytettävissä.⁷⁶

Osakkeiden luovutushinnalla on veroseuraamusten kannalta suuri merkitys. Jos osakkeet luovutetaan alihintaisesti, toiminnan jatkajalle saattaa edellä mainitun mukaisesti muodostua lahjaveroseuraamuksia. Lahjavero on kuitenkin mahdollista jättää kokonaan maksuunpanematta, mikäli luovutushinta ylittää puolet omaisuuden käyvästä arvosta ja muut huojennuksen edellytykset täyttyvät. Lahjaveron huojentamisen edellytyksiä käydään läpi luvussa 5. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa toisistaan riippumattomien osapuolten välisissä luovutuksissa. Julkisesti noteeraamattoman yhtiön osakkeiden käypä arvo määritetään ensisijaisesti aikaisempien luovutuksien perusteella, mutta käytännössä vertailukelpoisia luovutuksia ei juurikaan ole.⁷⁷ Verohallinnon ohjeen mukaan yhtiön käypä arvo määritetään substanssi- ja tuottoarvon perusteella, ellei muuta luotettavaa selvitystä esitetä⁷⁸. Koska osakkeiden käyvällä arvolla on suuri merkitys veroseuraamusten kannalta, yhtiön käyvästä arvosta haetaan yleensä ennakkoratkaisua Verohallinnolta. Käyvän arvon määrittämistä ja ennakkoratkaisua koskevia asioita ei käydä tässä yhteydessä enempää läpi.

3.2.2 Myyjän verotus

Myyjän ollessa luonnollinen henkilö, luovutusvoiton laskennassa sovelletaan tuloverolain säännöksiä. TVL 45 §:n mukaan omaisuuden luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa, josta suoritetaan TVL 124.2 §:n mukaan 30 prosenttia tuloveroa 30 000 euroon asti ja sen ylittävältä osalta 34 prosenttia. Luovutusvoitto luetaan TVL 110.2 §:n mukaan sen verovuoden tuloksi, jona kauppa tai vaihto on tehty tai muu luovutus on tapahtunut. Luovutus siten verotetaan sinä vuonna, kun sitova ja

⁷⁶ Immonen & Lindgren, 2017, s. 384; Immonen, 2023, s. 60

⁷⁷ Ossa, 2018, 59–62

⁷⁸ Verohallinto, 2022a, luku 2

lopullinen kauppakirja on tehty. Merkitystä ei ole kauppahinnan maksuhetkellä eikä sillä, milloin omistus- tai hallintaoikeus siirtyy kauppakirjan mukaan ostajalle.⁷⁹ Luovutusvoitto voi kuitenkin olla TVL 48.1 §:n 3 kohdan edellytysten täytyessä kokonaan verovapaa. Verovapaan luovutuksen edellytyksiä käydään läpi jäljempänä luvussa 4.1.

Myyjän saamana vastikkeena eli luovutushintana pidetään yleensä rahana maksettua bruttomääräistä kauppahintaa. Vastikkeena pidetään tämän lisäksi esimerkiksi kauppakirjassa mainittua velkaa, jonka ostaja on ottanut vastattavakseen. Jos osa kauppahinnasta on sovittu velaksi, ostajan suorittama korko verotetaan erikseen saajan pääomatulona. Korkoa ei siten lueta mukaan luovutushintaan. Joskus kaupan yhteydessä sovitaan, että ostaja maksaa kauppahinnan kokonaan tai osittain sisaruksillensa. Kyseessä on niin kutsuttu sisarosuuskorvaus. Tällaisissa tapauksissa vastikkeen katsotaan tulevan kokonaan myyjälle, jonka puolestaan katsotaan antavan lahjan maksunsaajalle.⁸⁰ Luovutushinnan maksaminen muulle henkilölle kuin myyjälle ei siis vähennä myyjän veronalaista luovutushinnan määrää.

Luonnollisen henkilön omaisuuden luovutuksesta saama luovutusvoitto voidaan laskea kahdella tavalla. Joko luovutushinnasta vähennetään TVL 46.1 §:n mukaan omaisuuden hankintamenon poistamatta oleva osa ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä eli niin kutsuttu todellinen hankintameno tai hankintameno-olettama, mikäli se on verovelvolliselle edullisempi vaihtoehto. Hankintameno-olettamaa käyttämällä syntyy aina luovutusvoittoa, kun taas todellista hankintamenoa käyttämällä luovuttajalle saattaa syntyä luovutustappiota.⁸¹

Osakekaupassa poistamattomalla hankintamenolla tarkoitetaan käytännössä osakkeista maksettua hintaa. Kun osakkeet on hankittu merkitsemällä niitä yhtiön

⁷⁹ Nykänen & Rabinä, 2013, s. 55

⁸⁰ Rabinä ja muut, 2019, s. 250; Nykänen & Nieminen, 2021/2023, III OSA Tulonveronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset > 2 luku Pääomatulon veronalaisuus > Luovutusvoitot > TVL 46 § Luovutusvoiton laskeminen > Luovutushinta

⁸¹ Rabinä ja muut, 2019, s. 227

perustamisvaiheessa, osakkeiden hankintameno on osakkeista maksettu merkintähinta. Jos osakkeiden merkintähinta on maksettu kokonaan tai osittain muuna kuin rahana eli apporttiomaisuudella, merkittyjen osakkeiden hankintamenona pidetään apporttiomaisuuden käypää arvoa merkintähetkellä. Voiton hankkimisesta aiheutuneita menoja ovat puolestaan esimerkiksi osakkeiden myymiseen liittyvät kulut, kuten kauppakirjan laatimispalkkio sekä osakkeiden luovuttamiseen liittyvät asiantuntijapalkkiot.⁸²

Osakkeiden hankintamenoon luetaan myös yhtiöön tehdyt vastikkeettomat lisäsijoitukset. Nykyisen OYL:n perustana on nimellisarvoton pääomajärjestelmä, joten yhtiön osakepääomaa on voitu korottaa ilman, että vastikkeena olisi annettu osake- tai muutakaan vastiketta. Tämän ohella vastikkeeton sijoitus on voitu myös tehdä SVOP-rahastoon eli sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon tai vanhan OYL:n aikaiseen vararahastoon. Tällaiset rahana tehdyt lisäsijoitukset luetaan osaksi osakkeiden hankintamenoa ja ne vähentävät veronalaisen luovutusvoiton määrää. Lisäsijoitusten lukemista osaksi hankintamenoa voidaan perustella sillä, että ne ovat yhtiöoikeudellisesti oman pääoman ehtoisia sijoituksia.⁸³

Osakkeenomistaja on myös voinut antaa yhtiölle pääomalainaa. Koska pääomalainalla on sekä vieraan että oman pääoman piirteitä, pääomalaina on aiemmin katsottu verotuksessa lähtökohtaisesti vieraaksi pääomaksi. Pääomalaina ei siten ole ollut vähennyskelpoinen kuin vain poikkeustilanteissa. Tällaisena poikkeustilanteena voitiin pitää esimerkiksi tilannetta, jossa pääomalaina oli annettu taloudellisten vaikeuksien vuoksi.⁸⁴ Tuoreimman oikeuskäytännön mukaan pääomalainasaatava voidaan kuitenkin lukea osakkeiden hankintamenoon riippumatta siitä, mihin tarkoitukseen laina on annettu. Tämä kanta on vahvistettu tapauksessa KHO 2016:49.

⁸² Råbinä ja muut, 2019, s. 274; Ossa, 2018, s. 84

⁸³ Lakari, 2018, s. 675; Ossa, 2018, s. 157

⁸⁴ Råbinä ja muut, 2019, s. 550–551

KHO 2016:49: B Oy:n osakkeenomistaja A oli antanut yhtiölle pääomallinaa vuosina 2007 ja 2009. Vuoden 2007 pääomallina oli annettu osakekaupan rahoittamista varten, ja se oli vakuudeton sekä viimesijainen yhtiön konkurssissa. Lainan ja korkojen takaisinmaksusta oli kuitenkin sovittu. Kun B Oy asetettiin konkurssiin vuonna 2010, arvioitavaksi tuli pääomallainojen lukeminen osaksi osakkeiden hankintamenoa. Verotusta toimitettaessa A:lle oli vahvistettu luovutustappio ja osakkeiden hankintameno oli luettu vuonna 2009 annettu pääomallina. Vuonna 2007 annettua pääomallinaa pidettiin kuitenkin tavallisena lainasaatavana, eikä sitä ei otettu huomioon luovutustappiota vahvistettaessa. Hallinto-oikeus hylkäsi A:n valituksen. KHO katsoi, pääomallinan ehdot huomioon ottaen, että pääomallina oli A:n tekemä lisäsjoitus ja siten luettava osaksi osakkeiden hankintamenoa A:n luovutustappiota laskettaessa. Verovuosi 2010.

Hallinto-oikeus hylkäsi A:n valituksen, koska vuonna 2007 annettu pääomallina ei liittynyt yhtiön toiminnan vakauttamiseen. Hallinto-oikeuden perustelujen mukaan luovutustappio olisi siis voitu vahvistaa, jos pääomallina olisi annettu taloudellisten vaikeuksien vuoksi. KHO kuitenkin totesi perusteluissaan, että TVL:ssa ei ole nimenomaista säännöstä luonnollisen henkilön hankkimien osakkeiden hankintamenoa luettavista eristä. Vakiintuneen käytännön mukaan hankintamenoa luetaan osakkeiden hankinnan jälkeen yhtiöön tehdyt lisäsjoitukset. Kun otettiin huomioon pääomallinan ehdot, kyseessä oli KHO:n mukaan osakkeenomistajan tekemä lisäsjoitus. KHO ei siten kytkenyt pääomallinan verokohtelua siihen, oliko pääomallina annettu taloudellisten vaikeuksien vuoksi. KHO toi perusteluissaan esiin myös pääomallinan ehdot. Vaikka pääomallinan takaisinmaksusta oli sovittu, takaisinmaksun ehdot olivat olleet korkealla. Näin ollen pääomallinaa ei voinut pitää tavanomaisena lainasaatavana ja se oli luettava osakkeiden hankintamenoa luovutustappiota laskettaessa.⁸⁵ Edellä mainitussa tapauksessa oli kyse pääomallinan verokohtelusta konkurssitilanteessa. Tapauksessa KHO 2018 T 5890 oli kyse pääomallinan verokohtelusta tilanteessa, jossa osakkeenomistaja luovuttaa samalle ostajalle pääomallinasaatavansa osakkeiden luovutuksen yhteydessä.

KHO 2018 T 5890: A oli antanut B Oy:lle osakkeiden merkitsemisen yhteydessä lainaa, joka oli myöhemmin muutettu OYL 12 luvun mukaiseksi pääomallinaksi. A aikoi myydä omistamansa B Oy:n osakkeet sekä pääomallinasaatavansa käypään hintaan yhdellä luovutuksella C Oy:lle. A pyysi Verohallinnolta ennakkoratkaisua siitä, luetaanko pääomallina osakkeiden hankintamenoa ja jos ei, onko pääomallinan luovutuksesta

⁸⁵ Penttilä, 2016, s. 3–4

syntynyt tappio vähennyskelpoinen pääomatulojen hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneena menona. A sai Verohallinnolta kielteisen päätöksen kumpaankin kysymykseen. Hallinto-oikeudessa pääomalainasaatava katsottiin A:n tekemäksi lisäsijoitukseksi ja se oli siten luettava osaksi osakkeiden hankintamenoa. KHO ei muuttanut hallinto-oikeuden päätöstä. Ennakkoratkaisu verovuosille 2016 ja 2017.

Hallinto-oikeus toteaa perusteluissaan, että osakkeenomistajan antamia pääomalainoja on pidetty lisäsijoituksen luonteisena eränä. Kun otettiin huomioon pääomalainan ehdot, pääomalainaa oli pidettävä lisäsijoituksena, joka oli luettava osakkeiden hankintamenoon. Ratkaisua voidaan pitää loogisena jatkumona tapaukselle KHO 2016:49. On johdonmukaista käsitellä pääomalainaa verotuksessa samalla tavalla vastikkeellisessa luovutuksessa kuin tilanteessa, jossa pääomalainaa menettää arvonsa konkurssin vuoksi. Molempia ratkaisuja voidaan muutenkin pitää perusteltuina, sillä pääomalainan tarkoitus on yleensä mahdollistaa yhtiön rahoitusjärjestelyjä. Koska pääomalainalla on heikommat ehdot verrattuna tavanomaiseen lainaan, se on pääsääntöisesti yhtiön sidosryhmien antama. Näin ollen pääomalainan rinnastaminen tavanomaiseen lainarahoitukseen olisi epäjohdonmukaista.⁸⁶ Edellä mainittujen oikeustapausten perusteella voidaan todeta, että osakkeenomistajan antama pääomalainasaatava luetaan pääsääntöisesti osakkeiden hankintamenoon, kun pääomalainasaatavasta luovutaan osakkeiden luovutuksen yhteydessä. Tämä todetaan myös Verohallinnon ohjeessa⁸⁷.

Kuten aiemmin on mainittu, luovutusvoiton laskennassa voidaan käyttää myös omistusaikaan perustuvaa hankintameno-olettamaa, joka on yleensä 20 prosenttia tai 40 prosenttia luovutushinnasta. TVL 46.1 §:n mukaan luonnollisen henkilön tai kuolinpesän luovutushinnasta vähennetään aina vähintään 20 prosenttia luovutushinnasta. Jos omaisuus on omistettu vähintään 10 vuoden ajan, luovutushinnasta vähennetään vähintään 40 prosenttia. Pääsääntöisesti omistusaika

⁸⁶ Paukku, 2023, s. 89–92; Nykänen, 2019b, s. 6

⁸⁷ Verohallinto, 2022b, luku 3.1 ”Osakkeenomistajan yhtiölle antamaa, OYL 12 luvun mukaista pääomalainaa pidetään kuitenkin myös verotuksessa pääomalainana ja erityisesti lainan luovutus- ja menetystilanteissa osakkeenomistajan yhtiöön tekemänä lisäsijoituksena riippumatta lainan käyttötarkoituksesta yhtiössä (KHO 2016:49).”

lasketaan sitovan hankintasopimuksen tekemisestä sitovan luovutusopimuksen tekemiseen. Itse perustetun osakeyhtiön osalta omistusaika lasketaan osakkeiden merkintähetkestä eli osakeyhtiön perustamissopimuksen allekirjoittamisesta.⁸⁸ Jos yhtiössä on toteutettu EVL 52 c §:n mukainen jakautuminen, omistusaika lasketaan tässäkin tapauksessa perustamissopimuksen allekirjoittamisesta. On kuitenkin huomioitava, että hankintameno-olettama sisältää voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut, joten niitä ei voi vähentää hankintameno-olettaman lisäksi⁸⁹.

Jos osakkeet myydään lahjanluonteisella kaupalla, luovutus jaetaan TVL 47.5 §:n mukaan vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. Lahjanluonteisella kaupalla tarkoitetaan PerVL 18.3 §:n mukaista luovutusta eli luovutusta, jossa luovutushinta on enintään $\frac{3}{4}$ omaisuuden käyvästä arvosta. Tällaisessa luovutuksessa vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi katsotaan siihen kohdistuva osa omaisuuden hankintamenosta. Tämä tarkoittaa sitä, että luovutushinnasta saa vähentää vain sen suhteellisen osuuden hankintamenosta, joka kohdistuu vastikkeelliseen luovutukseen (ks. esimerkki 1). Lain esitöiden mukaan lahjanluonteiset luovutukset ovat todelliselta luonteeltaan kaupan ja lahjan yhdistelmiä. Näin ollen luovutusvoiton verotuksen tulisi olla sama riippumatta siitä, onko lahjoitus ja kauppa tapahtunut yhdellä luovutuksella vai erillisillä luovutuksilla.⁹⁰ Lahjanluonteisessa luovutuksessa myyjälle voi syntyä vähennyskelpoista luovutustappiota, mutta pitkään toiminnassa olleen yrityksen perustajaosakkaan osalta hankintameno jää yleensä vähäiseksi verrattuna osakkeiden käypään arvoon⁹¹.

- (1) A on merkinnyt osakkeet 10 000 eurolla. Hän myy kaikki osakkeet alle 10 vuoden kuluttua B:lle 70 000 eurolla. Osakkeiden käypä arvo luovutushetkellä on 100 000 euroa, joten luovutus on lahjanluonteinen. Kauppahinnan ja käyvän arvon suhde on 70 % (70 000 / 100 000).

⁸⁸ Nykänen & Nieminen, 2021/2023, III OSA Tulon veronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset > 2 luku Pääomatulon veronalaisuus > Luovutusvoitot > TVL 46 § > Luovutusvoiton laskeminen > 1 momentti

⁸⁹ Ossa, 2018, s. 85

⁹⁰ HE 96/2004 vp, s. 4

⁹¹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 218

TVL 47.5 §:n mukaan A saa vähentää luovutushinnastaan vain sen suhteellisen osuuden hankintamenosta, joka kohdistuu vastikkeelliseen luovutukseen eli 7 000 euroa (70 % x 10 000). A:n luovutushinnasta kuitenkin vähennetään 20 prosentin hankintameno-olettama eli 14 000 euroa, koska se on A:lle edullisempi vaihtoehto.

TVL 47.5 §:n säännös on selkeä ja sitä sovelletaan tilanteissa, jossa kauppahinta on enintään $\frac{3}{4}$ omaisuuden käyvästä arvosta. TVL:ssa ei ole kuitenkaan säännöksiä tilanteesta, jossa kauppahinta ylittää $\frac{3}{4}$ omaisuuden käyvästä arvosta, mutta samalla alittaa käyvän arvon määrän. Tällaisessa tilanteessa voi syntyä luovutustappiota alihintaisuudesta johtuen. Tapauksessa KHO 2014:85 oli kyse tällaisesta tilanteesta.

KHO 2014:85: A oli myynyt lapsilleen osakkeita pörssikurssin alittavalla hinnalla, mutta luovutushinta oli ollut kuitenkin enemmän kuin $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta. Luovutushinnat alittivat osakkeiden hankintamenot ja arvioitavana oli se, oliko luovutuksista aiheutuneet tappiot TVL 50.1 §:n mukaisia luovutustappioita ja siten vähennyskelpoisia. Hallinto-oikeus totesi, että osakkeet oli luovutettu lähiomaiselle käypää arvoa olennaisesti alhaisemmalla hinnalla ja tämä olisi tapahtunut lahjoitustarkoituksessa. Näin ollen luovutustappio ei ollut kokonaisuudessaan aito ja todellinen. Osittaisesta lahjoittamisesta aiheutunutta luovutustappiota ei siten pidetty vähennyskelpoisena siltä osin, kun se oli aiheutunut pörssikurssin alle jääneestä luovutushinnasta. KHO ei muuttanut hallinto-oikeuden päätöstä. Verovuosi 2009.

Tapauksessa hallinto-oikeus ei perustele päätöstään laajasti. Ratkaisusta käy kuitenkin selvästi ilmi, että luovutustappion vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on omaisuuden arvon todellinen alentuminen. Jos tappio johtuu siitä, että luovutushinta on itse asetettu käypää arvoa alemmaksi, kyseessä ei ole hallinto-oikeuden mukaan todellinen ja aito luovutustappio. Ratkaisua voidaan pitää perusteltuna, sillä lahjoitustarkoituksessa tapahtuneessa luovutuksessa tappio ei ole luonteeltaan todellinen. Ratkaisussa hallinto-oikeus painottaa luovutushinnan olennaista alihintaisuutta, mutta olennaisuutta ei määritellä sen tarkemmin. Näin ollen jää epäselväksi, voiko luovutustappio olla vähennyskelpoinen tilanteessa, jossa luovutushinta alittaa käyvän arvon vain vähäisesti. Oman tulkintaongelmansa tällaisessa tilanteessa muodostaa myös omaisuuden käyvän

arvon määrittäminen. Tapauksessa luovutuksenkohteena olivat pörssiosakkeet, joiden käypä arvo voidaan vaivattomasti määrittää.⁹²

Omaisuu den luovutuksesta voi aiheutua luovutustappiota, jos omaisuuden hankintameno ja voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut ylittävät luovutushinnan. Luovutustappion muodostuminen edellyttää kuitenkin vastikkeellista luovutusta⁹³. Luovutustappio on vähennyskelpoinen, jos kyseessä ei ole edellä mainitun mukaisesti alihintaisuudesta johtunut keinotekoinen luovutustappio. TVL 50.1 §:n mukaan omaisuuden luovutuksesta syntynyt luovutustappio vähennetään omaisuuden luovutuksesta syntyneestä luovutusvoitosta verovuonna. Jos luovutusvoittoja ei ole tai ne eivät riitä kattamaan luovutustappiota, luovutustappio vähennetään puhtaasta pääomatulosta ennen muita pääomatuloon kohdistuvia vähennyksiä. Luovutustappio voi näin tulla vähennettäväksi esimerkiksi verovelvollisen vuokratuotoista. Luovutustappiota ei kuitenkaan oteta huomioon pääomatulolajin alijäämää vahvistettaessa, joten luovutustappiolla ei voi vähentää ansiotuloista määrättäviä veroja.⁹⁴

Jos verovelvollisella ei ole tappion syntymisvuonna luovutusvoittoja tai pääomatuloja, joista luovutustappio voitaisiin vähentää, luovutustappiosta tai sen vähentämättä jääneestä osasta vahvistetaan verovuoden luovutustappio. Tämä luovutustappio vähennetään TVL 50.1 §:n mukaan verovuotta seuraavan viiden vuoden aikana sitä mukaan kuin voittoa kertyy. Luovutustappio vähennetään samalla periaatteella kuin verovuoden luovutustappio eli ensisijaisesti luovutusvoitoista. Jos verovelvollisen pääomatulot verovuonna ja viitenä seuraavana vuonna eivät riitä kattamaan luovutustappiota, vähentämättä jääneen luovutustappion vähennysoikeus menetetään lopullisesti.⁹⁵

⁹² Nykänen, 2014, s. 3–4

⁹³ Ks. KHO 2020:145, jossa luovutustappiota ei pidetty vähennyskelpoisena, kun kauppakirjassa kauppahinnaksi oli sovittu nolla euroa.

⁹⁴ Råbinä ja muut, 2019, s. 348

⁹⁵ Råbinä ja muut, 2019, s. 348

Myyjällä voi olla myös aiempina vuosina vahvistettuja ja käyttämättömiä luovutustappioita. TVL 50 § ei kuitenkaan sisällä säännöksiä siitä, missä järjestyksessä tappiot pitäisi vähentää. Tapaus KHO 2007:54 selkeyttikin oikeustilaa tämän osalta.

KHO 2007:54: A oli myynyt vuonna 2002 arvopapereita, joista oli muodostunut 8 673,95 euron suuruinen luovutusvoitto ja 27 554,44 euron suuruinen luovutustappio. A:lla oli myös vuodelta 2001 vahvistettu 15 055,01 euron suuruinen luovutustappio arvopapereiden myynnistä. Kyseessä olevassa tilanteessa oli ratkaistavana tappioiden vähentämisyjärjestys. TVL 50.1 §:n sanamuodon mukaan tappio vähennetään *sitä mukaan kuin voittoa kertyy*. Tämä puolsi KHO:n mukaan tulkintaa, jonka mukaan aiempien verovuosien tappiot vähennettäisiin ennen saman verovuoden tappioita. Tappioiden vanhentumisen näkökulmasta tällainen tulkinta oli myös verovelvolliselle edullisempi. Näin ollen KHO ratkaisi tapauksen verovelvolliselle myönteisesti. Verovuosi 2002.

Ratkaisussa KHO toteaa, että TVL 50.1 §:n sanamuoto ei ole täysin yksiselitteinen kyseessä olevassa asiassa eikä lainesitöistä ole saatavissa tulkinta-apua. Säännöksen sanamuodon voitiin kuitenkin katsoa puoltavan verovelvolliselle myönteistä tulkintaa ja ottaen huomioon Verohallituksen (nyk. Verohallinto) verovelvollismyönteinen kannanotto, tapaus oli ratkaistava verovelvolliselle myönteisesti.

3.2.3 Ostajan verotus

Käyvin arvoin tehty osakekauppa ei aiheuta ostajalle välittömiä tuloveroseuraamuksia⁹⁶. Käyvin arvoin tehdyssä osakekaupassa ostajan hankintameno muodostuu pääsääntöisesti sovitusta kauppahinnasta sekä ostoon liittyvistä kustannuksista, kuten maksetusta varainsiirtoverosta. Jos osakkeiden hankintaa varten on otettu lainaa, maksettuja korkoja ei lueta osakkeiden hankintamenuon, vaan korkojen vähennyskelpoisuus määräytyy TVL 58 §:n mukaan⁹⁷. Osakkeiden hankintamenolla on merkitystä ostajan luovuttaessa osakkeita edelleen. Jatkoluovutuksessa ostaja voi

⁹⁶ Verohallinto, 2020a, luku 2.1

⁹⁷ Immonen & Lindgren, 2017, s. 88

todellisen hankintamenon sijaan käyttää edellisessä luvussa mainittua hankintameno-olettamaa.⁹⁸

Osakkeiden luovutuksesta muodostuu toiminnan jatkajalle veroseuraamuksia, jos osakkeet saadaan lahjanluonteisella luovutuksella. PerVL 18.3 §:n mukaan lahjanluonteisissa luovutuksissa maksetun vastikkeen ja käyvän arvon erotus katsotaan lahjaksi, josta ostajan on lähtökohtaisesti suoritettava lahjaveroa.⁹⁹ Jos luovutus on alihintainen, mutta maksettu vastike on enemmän kuin $\frac{3}{4}$ käyvästä hinnasta, ostajalle ei muodostu lahjaveroseuraamuksia. Laki siten sallii luovutushinnan asettamisen vajaa 25 prosenttia käypää arvoa alemmaksi ilman, että vastikkeen ja käyvän arvon erotusta katsottaisiin myyjältä saaduksi lahjaksi.¹⁰⁰

Lahjan käsitettä ei ole määritelty PerVL:ssa, mutta siviilioikeudessa lahjana pidetään vapaaehtoista ja vastikkeetonta suoritusta, jolla on selvä lahjoitustarkoitus¹⁰¹. Maksuunpantavan lahjaveron suuruus riippuu verotettavan lahjan määrästä ja siitä, kuuluuko toiminnan jatkaja ensimmäiseen vai toiseen veroluokkaan. Verotettavan lahjan määrässä huomioidaan lisäksi luovutuksen yhteydessä mahdollisesti pidätetyt hallinta- ja tuotto-oikeudet. Jos myyjä on esimerkiksi pidättänyt osakkeiden luovutuksen yhteydessä osinko-oikeuden, verotettavan lahjan määrä alenee.¹⁰² Verotettavan lahjan määrässä huomioidaan myös PerVL 20.2 §:n mukaan samalta lahjanantajalta kolmen vuoden sisällä saadut verotettavat lahjat. Kolmen vuoden aikana saadut lahjat lasketaan siten yhteen ja niiden yhteenlasketun määrän perusteella määrätään lahjavero. Maksuunpantavasta lahjaverosta vähennetään kuitenkin aiemmin suoritettut lahjaverot.¹⁰³

⁹⁸ Ossa, 2018, s. 84–85

⁹⁹ Lindholm, 2022, s. 81

¹⁰⁰ Lakari, 2018, s. 673

¹⁰¹ Ossa, 2020b, s. 69

¹⁰² Verohallinto, 2020a, luku 2.4.3 ja 2.4.5

¹⁰³ Lindholm, 2022, s. 49

Lahjanluonteisesti saatujen osakkeiden hankintameno vahvistetaan erikseen kaupan ja lahjan osalta. Vastikkeellisesti saadun osuuden hankintamenoksi vahvistetaan luovutushinnan suuruinen määrä. Lahjana saadun osuuden hankintameno määräytyy puolestaan lahjaverotuksessa käytetyn käyvän arvon mukaisesti. Näin ollen lahjanluonteisesti saatujen osakkeiden hankintameno muodostuu lähtökohtaisesti luovutushinnan ja lahjaverotusarvon yhteismäärästä. TVL:ssa on kuitenkin hankintamenoa koskeva poikkeussäännös, jos lahjansaaja luovuttaa lahjana saadun omaisuuden eteenpäin vuoden sisällä saannostaan. Kyseessä on niin kutsuttu yhden vuoden sääntö. TVL 47.1 §:n mukaan lahjansaajan hankintameno lasketaan lahjoittajan hankintamenosta, jos lahjansaaja luovuttaa saamansa omaisuuden eteenpäin ennen kuin saannosta on kulunut yksi vuosi. Lahjan hankintamenona pidetään siis lahjoittajan hankintamenoa vuoden ajan saannosta.¹⁰⁴ Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että lahjoitus ei ole tapahtunut ainoastaan luovutusvoittoverotuksen minimoimiseksi¹⁰⁵. Jos ostaja siis luovuttaa osakkeet eteenpäin vuoden sisällä saannostaan, lahjana saadun osuuden hankintamenona pidetään lahjaa vastaava osa lahjanantajan vähennyskelpoisesta hankintamenosta (ks. esimerkki 2).¹⁰⁶ On kuitenkin huomioitava, että tällaisessa tilanteessa lahjoittajan omistusaikaa ei lueta lahjansaajan hyväksi. Jos jatkuu luovutukseen sovelletaan TVL 47.1 §:n säännöstä, lahjaverotusta oikaistaan PerVL 21 a §:n mukaisesti.¹⁰⁷

- (2) A myy osakkeet B:lle 70 000 eurolla. Osakkeiden käypä arvo luovutushetkellä on 100 000 euroa, joten luovutus on lahjanluonteinen. Lahjan osuus luovutuksesta on 30 % (30 000 / 100 000). Jos B luovuttaa osakkeet eteenpäin vuoden sisällä saannostaan, lahjana saadun osuuden hankintameno on 30 % A:n hankintamenosta. A on hankkinut osakkeet 10 000 eurolla, joten lahjana saadun osuuden hankintameno olisi 3 000 euroa (30 % x 10 000). Jos B luovuttaa osakkeet eteenpäin vuoden sisällä saannostaan, osakkeiden hankintameno olisi yhteensä 73 000 euroa (70 000 + 3 000).

¹⁰⁴ Rabinä ja muut, 2019, s. 261–262

¹⁰⁵ HE 96/2004 vp, s. 3

¹⁰⁶ Andersson ja muut, 2016, s. 233–234

¹⁰⁷ Nykänen & Nieminen, 2021/2023, III OSA Tulon veronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset > 2 luku Pääomatulon veronalaisuus > Luovutusvoitot > TVL 47 § Omaisuuden hankintamenon laskemista koskevia erityisiä säännöksiä > 1 momentti

3.2.4 Apuyhtiön verotus

Kun osakkeet luovutetaan toiminnan jatkajan omistamalle apuyhtiölle käyvin arvoin, osakkeiden hankintameno muodostuu EVL 14.1 §:n mukaan omaisuuden hankinnasta ja valmistuksesta johtuneiden välittömien menojen yhteismäärästä. Hankintameno muodostuu siten veronalaisesta luovutushinnasta sekä luovutukseen välittömästi liittyvistä kustannuksista, kuten maksetusta varainsiirtoverosta. Jos osakkeiden hankkimista varten on otettu lainaa, lainasta maksetut korot ovat vähennyskelpoisia EVL 18.1 §:n 2 kohdan perusteella. Osakkeet luetaan apuyhtiön kirjanpidossa joko rahoitus-, vaihto-, sijoitus, käyttö- tai muuhun omaisuuteen riippuen siitä, mihin tarkoitukseen osakkeet on hankittu.¹⁰⁸

Osakkeet voidaan luovuttaa apuyhtiölle myös alihintaisesti. Kuten aiemmassa luvussa on mainittu, lahjanluonteisissa luovutuksissa maksetun vastikkeen ja käyvän arvon erotus katsotaan lahjaksi, josta on lähtökohtaisesti suoritettava lahjaveroa. Jos osakkeet luovutetaan apuyhtiölle lahjanluonteisesti, herää kysymys siitä, kenellä alihintaisuudesta saatu etu verotetaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että luovutuksensaajana olevan osakeyhtiön osakspiiriin kuulumattoman henkilön tekemä lahjanluonteinen suoritus voidaan verotuksessa käsitellä osakkeenomistajan puolesta tehtynä pääomasijoituksena¹⁰⁹. Alihintaisuudesta saatu etu olisi siten osakkeenomistajalla verotettava lahja. Tällaisessa tilanteessa lahjan veroluokka määräytyisi lahjanantajan ja lahjansaajan välisen sukulaisuussuhteen mukaan, vaikka luovutuksensaajana onkin osakeyhtiö. Osakkeenomistajalla verotettu lahja myös lisäisi apuyhtiön omistamiseen oikeuttavien osakkeiden hankintamenoa. Apuyhtiön verotuksessa osakkeiden hankintameno määräytyisi puolestaan EVL 15 §:n mukaan eli hankintameno olisi käyvän arvon mukainen.¹¹⁰

¹⁰⁸ Malmgrén & Myrsky, 2020, s. 130–132 ja 149; Juusela & Tuominen, 2012/2023, Yrityskauppa > Osakekauppa ja omistusosuuden kauppa > Ostajan verotus

¹⁰⁹ Kolehmainen & Rabinä, 2020, s. 404

¹¹⁰ Kolehmainen & Rabinä, 2020, s. 406; Immonen ja muut, 2014, s. 86

Oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että osakeyhtiö voi olla lahjansaajana¹¹¹. Tällaisessa tilanteessa lahjan veroluokka määräytyy toisen veroluokan mukaan ja osakkeiden hankintameno vahvistetaan EVL 15 §:n mukaan. Koska lahja verotettaisiin yhtiöllä, lahjaverotuksella ei olisi vaikutusta apuyhtiön osakkeenomistajan hankintamenuon. Lahjan verottaminen yhtiöllä edellyttäisi kuitenkin, että alihintaisuudesta saatu etu on nimenomaisesti tarkoitettu yhtiön hyväksi. Tämä voi käydä ilmi esimerkiksi kauppakirjan ehdoista.¹¹²

Lähipiirin omistamalle yhtiölle tehdyn lahjanluonteisen luovutuksen ja osakkaiden lahjaveroseuraamuksista ei ole KHO:n julkaisemaa oikeuskäytäntöä. Näin ollen on epäselvää, miten alihintaisuudesta saatua etua verotettaisiin.¹¹³ Verohallinnon ohjeiden mukaan veroseuraamukset riippuvat siitä, kenelle alihintaisuudesta saatu etu on tarkoitettu. Jos alihintaisuudesta saatu etu on nimenomaisesti tarkoitettu yhtiölle, lahja verotettaisiin yhtiöllä edellä kerrotun mukaisesti. Jos etu on puolestaan tarkoitettu osakkeenomistajalle, osakkeenomistajan katsottaisiin saavan pääomasijoituksen suuruisen lahjan.¹¹⁴

¹¹¹ Ks. KHO 2011:44 ja KHO 1987 B 631

¹¹² Kolehmainen & Rabinä, 2020, s. 409–410

¹¹³ Lindgren, 2014, s. 58–59

¹¹⁴ Verohallinto, 2020a, luku 6.3 ja 6.4

4 Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus

4.1 Myyjän verovapaa luovutusvoitto

TVL 48.1 §:n 3 kohdassa on lueteltu ne edellytykset, joiden täytyessä myyjän saama luovutusvoitto on kokonaan verovapaa. Kyseistä säännöstä sovelletaan kaikkiin säännöksen edellytykset täyttäviin luovutuksiin vastikkeen suuruudesta tai laadusta huolimatta, joten sitä sovelletaan myös lahjanluonteisissa luovutuksissa. Säännöksen soveltaminen ei edellytä verovelvollisen vaatimusta ja se on varsin edullinen, sillä huojennussäännöksen edellytykset täyttävä luovutus on tappiollisenakin vähennyskelpoinen. Jotta huojennussäännöstä voidaan soveltaa, luovutuksen pitää täyttää luovutettavaan omaisuuteen, sukulaisuussuhteeseen ja luovutettavan omaisuuden omistusaikaan liittyvät vaatimukset.¹¹⁵

Säännöksen soveltaminen edellyttää ensinnäkin sitä, että luovutuksen kohteena on

- verovelvollisen maa- tai metsätalouteen kuuluvaa kiinteää omaisuutta
- avoimen tai kommandiittiyhtiön osuus
- yhteisön osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen mainitussa yhtiössä.

Luovutettavia osakkeita on siis oltava vähintään 10 % yhtiön koko osakekannasta. Osakkeiden tuottamalla äänivallalla ei ole tässä tapauksessa merkitystä, vaan ratkaisevaa on osakkeiden tuottama oikeus yhtiön varallisuuteen. Kun kyseessä on myyjän kokonaan omistama osakeyhtiö ja myyjän kaikki omistamat osakkeet on tarkoitus luovuttaa kerralla, luovutus kuuluu huojennuksen piiriin ja täyttää edellä mainitun 10 %:n omistusosuuden vaatimuksen. On kuitenkin huomioitava, että pelkkä osakkeisiin liittyvän oikeuden luovuttaminen ei kuulu TVL 48.1 §:n 3 kohdan soveltamispiiriin. Tämä kanta on vahvistettu tapauksessa KHO 2011 T 509.¹¹⁶

¹¹⁵ Rabinä ja muut, 2019, s. 331–332; Ossa, 2011, s. 1538

¹¹⁶ Immonen & Lindgren, 2017, s. 130; Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Luovutuksen kohde > TVL 48.1 §:n 3 kohdan soveltamisala

KHO 2011 T 509: A oli lahjoittanut omistamansa osakeyhtiön osakkeet pojalleen B:lle. A oli kuitenkin pidättänyt itselleen osakkeiden osinko-oikeuden. Kun A myöhemmin myi kyseisen osinko-oikeuden B:lle, arvioitavaksi tuli TVL 48.1 §:n 3 kohdan säännöksen soveltuminen. KHO katsoi, että osinko-oikeuden luovutuksessa ei ollut kyseessä sellainen osakkeiden luovutus, jota tarkoitetaan TVL 48.1 §:n 3 kohdassa. Näin ollen TVL:n huojennusta ei sovellettu. Verovuosi 2005.

KHO:n ratkaisu on selkeä ja siinä tukeudutaan TVL 48.1 §:n 3 kohdan sanamuotoon. Huojennuksen saamisen edellytyksenä on nimenomaisesti yhtiön omistamiseen oikeuttavien *osakkeiden* luovutus. Osinko-oikeuden luovutuksessa luovutuksensaaja ei saa varsinaisia osakkeita, joten lain sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaan huojennus ei sovellu. Kun otetaan lisäksi huomioon säännöksen poikkeusluonne sekä huojennuksen taustalla olevat tavoitteet, säännöstä ei ole syytä tulkita laaventavasti.

Huojennussäännöksen soveltaminen ei edellytä, että osakkeenomistaja olisi harjoittanut yhtiön toimintaa toisin kuin maa- ja metsätilojen luovutuksessa. Näin ollen huojennussäännös soveltuu myös passiivisesti omistetun yhtiön osakkeiden luovutukseen. TVL mukainen huojennus ei myöskään edellytä, että luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa. Lisäksi on huomioitava, että huojennusta ei ole rajoitettu pelkästään elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeiden luovutukseen. Siten huojennus soveltuu myös TVL:n mukaan verotettavien yhtiöiden, kuten kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden osakkeiden luovutukseen. Osakeomistuksen täytyy kuitenkin kiinteistö- ja asunto-osakkeiden kohdalla liittyä tulonhankkimiseen. Tämä kanta on vahvistettu KVL:n lainvoimaiseksi jääneessä ratkaisussa KVL 2012/62.¹¹⁷

KVL 2012/62: A oli yli 10 vuoden ajan omistanut yli 10 prosenttia asunto-osakeyhtiö X Oy:n osakkeista. A oli vuokrannut hallitsemaansa tilaa ulkopuolisille. Kun A oli luovuttamassa X Oy:n osakkeita pojallensa B:lle, arvioitavaksi tuli TVL 48.1 §:n 3 kohdan soveltaminen. Koska tila oli vuokrattu ulkopuolisille eli A harjoitti osakkeiden avulla tulonhankkimistoimintaa, luovutukseen sovellettiin TVL 48.1 §:n 3 kohdan säännöstä. Ennakkoratkaisu vuodelle 2012.

¹¹⁷ Ossa, 2011, s. 1539; Immonen & Lindgren, 2017, s. 131

Huojennuksen soveltaminen edellyttää luovutettavan omaisuuden lisäksi sitä, että luovutus tapahtuu lainkohdassa mainitulle sukulaiselle. TVL 48.1 §:n 3 kohdan mukaan luovutuksensaajana tulee olla luovuttajan lapsi tai tämän rintaperillinen taikka luovuttajan sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli. Huojennussäännös soveltuu myös siltä osin kuin yhteisostajana on mainittujen sukulaisten puoliso. Puolisona pidetään TVL 7.3 §:n mukaan myös avopuolisoa, jonka kanssa luovuttajalla on tai on ollut yhteinen lapsi tai he ovat aiemmin olleet avioliitossa. Lapsena pidetään puolestaan myös TVL 8.2 §:n mukaan puolison lasta sekä luovuttajan tai hänen puolisonsa otto- tai kasvattilasta. Tulkinnanvaraisia ovat olleet tilanteet, joissa luovutuksensaajana on osakeyhtiö, jonka omistajana on laissa mainittu sukulainen. Tällaisessa luovutuksessa omistus siirtyi tosiasiallisesti laissa mainitulle sukulaiselle, vaikka luovutuksensaajana onkin osakeyhtiö. Tapaus KHO 2014 T 3167 selkeyttikin oikeustilaa tämän osalta.¹¹⁸

KHO 2014 T 3167: Puolisot olivat luovuttaneet harjoittamaansa maatalouteen kuuluvan maatilan poikansa C:n kokonaan omistamalle osakeyhtiölle ja heitä verotettiin luovutuksesta saadusta voitosta. Puolisot vaativat luovutuksen verovapautta TVL 48.1 §:n 3 kohdan perusteella, mutta huojennusta ei myönnetty. Hallinto-oikeus katsoi, että TVL 48.1 §:n 3 kohdassa lueteltiin tyhjentävästi tietyt ihmiset, jotka ovat omaisuuden luovuttajan lähisukulaisia. Koska säännöksessä ei nimenomaisesti mainittu osakeyhtiötä luovutuksensaajana, kyseessä ei ollut TVL 48.1 §:n 3 kohdan mukainen luovutus. KHO hylkäsi puolisojen tekemän valituksen hallinto-oikeuden päätöksestä. Verovuosi 2010.

Tässä ratkaisussa KHO jatkoi linjaansa, jossa tukeudutaan vahvasti lain sanamuotoon. Kun laki on yksiselitteinen, toisenlaiselle tulkinnalle ei ole mahdollisuutta. Tapauksessa oli kuitenkin merkitystä sillä, että C:lle oli annettu lahjanluonteisesta luovutuksesta ennakkoratkaisu, jonka mukaan lahjansaajana pidettiin C:tä, vaikka kauppakirjassa luovutuksensaajana olikin C:n omistama yhtiö. Tähän ennakkoratkaisuun vedoten puolisot yrittivät argumentoida verovapaan luovutuksen puolesta. Ennakkoratkaisulle ei kuitenkaan annettu painoarvoa, sillä ennakkoratkaisussa kyse oli perintö- ja lahjaverolain eikä tuloverolain soveltamisesta.¹¹⁹

¹¹⁸ Nykänen & Nieminen, 2021/2023, III OSA Tulon veronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset > 2 Luku Pääomatulon veronalaisuus > Luovutusvoitot > TVL 48 § Verovapaat luovutusvoitot > 3 kohta > Sukulaisuussuhde; Rabinä ja muut, 2019, s. 335–336

¹¹⁹ Nykänen & Rabinä, 2015, s. 163

Viimeinen huojennuksen soveltamisen edellytys liittyy luovutettavan omaisuuden omistusaikaan. Huojennussäännöksen soveltaminen edellyttää sitä, että omaisuus on ollut yhteensä yli 10 vuotta verovelvollisen tai hänen ja sellaisen henkilön omistuksessa, jolta hän on saanut sen vastikkeettomasti. Kun kyseessä on itse perustettu osakeyhtiö, perustamissopimuksen allekirjoittamisesta on pitänyt kulua vähintään 10 vuotta, jotta huojennussäännöstä voidaan soveltaa. Jos ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta on toteutettu EVL 52 c §:n mukainen jakautuminen, omistusajan ei katsota katkeavan ja omistusaika lasketaan tässäkin tapauksessa perustamissopimuksen allekirjoittamisesta.¹²⁰

4.2 Huojennuksen menettäminen

Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus on huomattava poikkeus luovutusvoiton yleisestä veronalaisuudesta. Tämän takia on haluttu varmistaa, ettei tätä rajoitettua yritystoiminnan jatkuvuudeksi tarkoitettua verovapautta käytetä väärin. Väärinkäyttöä saattaisi tapahtua esimerkiksi siten, että ensin myydään yrityksen osakkeet verovapaasti, minkä jälkeen ne myytäisiin samaan hintaan ulkopuoliselle. Tällaisessa tilanteessa luovutusvoitto jäisi kokonaan verottamatta.¹²¹

Väärinkäyttöä on pyritty estämään TVL 48.5 §:n säännöksellä. Sen mukaan luovutusvoiton verovapaus menetetään, jos luovutukseen on sovellettu TVL 48.1 §:n 3 kohdan huojennussäännöstä ja luovutuksensaaja luovuttaa saamansa omaisuuden edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan. Viiden vuoden karenssiaika lasketaan siis luovutushetkestä. Säännöksen mukaan jatkoluovutuksen luovutusvoittoa laskettaessa luopujan hankintamenosta tai hankintameno-olettamasta vähennetään se veronalaisen luovutusvoiton määrä, jota ei pidetty TVL 48.1 §:n 3 kohdan mukaisesti hänen saantomiehensä veronalaisena tulona (ks. esimerkki 3).¹²²

¹²⁰ Ossa, 2020a, s. 197–198

¹²¹ Andersson ja muut, 2016, s. 265

¹²² Andersson ja muut, 2016, s. 265

Huojennuksen menettämisestä aiheutuva sanktio kohdistuu siis alkuperäiseen luovutuksensaajaan, eikä alkuperäiselle luovuttajalle. Alkuperäisen luovuttajan verotuksen kannalta on siis merkitykseltöntä, mitä luovutuksensaaja tekee omaisuudella sukupolvenvaihdosluovutuksen jälkeen.¹²³ Jos jatkoluovutus tapahtuu vasta viiden vuoden kuluttua saannosta, luovutusvoiton verovapaus on lopullinen, eikä verottamatta jäänyttä tuloa voida ottaa enää missään tapauksessa huomioon.¹²⁴

- (3) A myy osakkeet B:lle 100 000 eurolla, joka vastaa osakkeiden käypää arvoa. A on hankkinut osakkeet yli 10 vuotta sitten 20 000 eurolla. A:n luovutusvoitosta vähennetään 40 %:n hankintameno-olettama eli 40 000 euroa, koska se on edullisempi kuin todellinen hankintameno. A:n luovutusvoitoksi muodostuu 60 000 euroa ja siihen sovelletaan TVL 48.1 §:n 3 kohdan huojennussäännöstä. B luovuttaa osakkeet edelleen viiden vuoden sisällä saannostaan 150 000 eurolla, joka vastaa osakkeiden käypää arvoa. B:n 100 000 euron hankintahinnasta (edullisempi kuin 20 %:n hankintameno-olettama) vähennetään A:n verottamatta jäänyt luovutusvoitto 60 000 euroa, jolloin B:n hankintamenoksi muodostuu 40 000 euroa. B:n verotettavaksi luovutusvoitoksi muodostuu siten 110 000 euroa (150 000 – 40 000).

Jos jatkoluovutus koskee vain osaa sukupolvenvaihdoksessa saaduista osakkeista, alkuperäisen luopujan verottamatta jääneestä tulosta vähennetään vain luovutettua osuutta vastaava suhteellinen osa alla olevan esimerkin mukaisesti¹²⁵.

- (4) Edellä olevaa esimerkkiä 3 muutetaan niin, että B luovuttaa vain 50 prosenttia osakkeistaan edelleen 5 vuoden sisällä saannostaan 75 000 eurolla. Tässä tapauksessa B saa vähentää hankintamenoistaan puolet eli 50 000 euroa. Tästä hankintamenoista kuitenkin vähennetään sama suhteellinen osuus A:n verottamatta jääneestä luovutusvoitosta eli 30 000 euroa, jolloin B:n verotettavaksi luovutusvoitoksi muodostuu 55 000 euroa (75 000 – 20 000).

¹²³ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > Sanktio kohdistuu luovutuksensaajaan

¹²⁴ Nykänen & Nieminen, 2021/2023, III Osa Tulon veronalaisuus ja tulosta tehtävät vähennykset > 2 luku Pääomatulon veronalaisuus > Luovutusvoitot > TVL 48 § Verovapaat luovutusvoitot > 5 momentti

¹²⁵ Ossa, 2020a, s. 199

Jos jatkoluovutus on lahjanluonteinen eli kauppahinta on enintään $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta, luovutus jaetaan TVL 47.5 §:n mukaisesti vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. Tällaisessa tilanteessa todellisesta hankintamenosta tai hankintameno-olettamasta vähennetään se suhteellinen osuus alkuperäisen luovuttajan verottamatta jääneestä tulosta, joka vastaa luovutuksen vastikkeellista osaa. Tätä havainnollistaa esimerkki 5.¹²⁶

- (5) A myy osakkeet B:lle 100 000 eurolla, joka vastaa osakkeiden käypää arvoa. A on hankkinut osakkeet yli 10 vuotta sitten 20 000 eurolla. A:n luovutusvoitosta vähennetään 40 %:n hankintameno-olettama eli 40 000 euroa, koska se on edullisempi kuin todellinen hankintameno. A:n luovutusvoitoksi muodostuu 60 000 euroa ja siihen sovelletaan TVL 48.1 §:n 3 kohdan huojennussäännöstä. B luovuttaa osakkeet edelleen viiden vuoden sisällä saannostaan 150 000 eurolla osakkeiden käyvän arvon ollessa 200 000 euroa. Kauppahinnan ja käyvän arvon suhde on 75 % (150 000 / 200 000), joten jatkoluovutus on lahjanluonteinen. B:n 100 000 euron hankintamenosta vähennetään 75 % eli 75 000 euroa. Tästä kuitenkin vähennetään sama suhteellinen osuus A:n verottamatta jääneestä luovutusvoitosta eli 45 000 euroa (75 % x 60 000). B:n veronalaiseksi luovutusvoitoksi muodostuu siten 120 000 euroa (150 000 – 30 000).

Jos osakkeet on saatu lahjanluonteisella kaupalla ja jatkoluovutus tapahtuu vuoden sisään saannosta, luovutukseen sovelletaan TVL 48.5 §:n lisäksi luvussa 3.2.3 mainittua TVL 47.1 §:n säännöstä. Näin ollen lahjana saadun osuuden hankintameno lasketaan lahjoittajan hankintamenosta esimerkin 2 mukaisesti, minkä jälkeen koko hankintamenosta vähennetään alkuperäisen luopujan verottamatta jäänyt luovutusvoitto edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti.¹²⁷

TVL 48.5 §:ssä luovutuksella tarkoitetaan samaa kuin luovutusvoittoverotuksessa yleensä. Näin ollen luovutukselta edellytetään tahdonilmaisua, minkä vuoksi omaisuuden siirtyminen perintönä ei laukaise säännöksen mukaista menettelyä.

¹²⁶ Verohallinto, 2020a, luku 2.3.2

¹²⁷ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > Sanktio kohdistuu luovutuksensaajaan > Lahjanluonteinen kauppa

Omaisuuuden lahjoittaminen ei myöskään laukaise sanktiota, sillä lahjoituksesta verotetaan lahjoituksensaajaa eikä luopujan hankintamenon oikaisu vaikuttaisi lahjoituksensaajan verotukseen. TVL 48.5 §:ssä ei ole kuitenkaan määritelty sitä, millaisissa luovutuksissa sanktio laukea. Kun otetaan huomioon huojennuksen tarkoitus edistää yritystoiminnan jatkuvuutta, jatkoluovutuksen voitaisi katsoa tarkoittavan omistuksen siirtymistä ulkopuoliselle. Säännös jättää siten auki sen, soveltuuko sanktiosäännös jatkoluovutuksen tapahtuessa alkuperäisen luovutuksensaajan omistamalle yhtiölle. Tällaisessa tilanteessa omaisuus pysyy tosiallisesti alkuperäisellä luovutuksensaajalla. Tapauksessa KHO 1991 T 3891 oli kyse edellä mainitusta tilanteesta.¹²⁸

KHO 1991 T 3891: Verovelvolliset olivat saaneet verovapaan sukupolvenvaihdosluovutuksen kautta omistukseensa kaikki A Oy:n omistamiseen oikeuttavat osakkeet. Kun he luovuttivat saamansa osakkeet perustamalleen osakeyhtiölle viiden vuoden sisällä saannostaan, arvioitavaksi tuli TVL 73.3 §:n (nyk. TVL 48.5 §) soveltaminen. Verovelvollisten katsottiin luovuttavan osakkeet TVL 73.3 §:n (nyk. TVL 48.5 §) tarkoittamalla tavalla ja luovutusvoiton verovapaus menetettiin. Ennakkotieto verovuosille 1991 ja 1992.

Tapauksessa sanktiosäännöstä tulkittiin kirjaimellisesti ja luovutuksen verovapaus menetettiin. Osakkeiden luovuttaminen omalle osakeyhtiölle laukaisee siten sanktiosäännöksen, vaikka omistus ei siirtyisi ulkopuoliselle. Ratkaisua voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, sillä sanktiosäännös ei enää soveltuisi omistuksen muututtua välilliseksi. TVL 48.5 §:n säännöstä ei voitaisi soveltaa osakeyhtiön luovuttaessa osakkeita eteenpäin.¹²⁹

Luovutusvoiton verovapaus menetetään vain, jos verovapaan luovutuksen kautta saadut osakkeet luovutetaan eteenpäin. Sanktiosäännös ei siten laukea, jos yhtiö luovuttaa varojansa viiden vuoden sisällä saannosta.¹³⁰ On tosin mahdollista, että tällaiseen tilanteeseen puututtaisiin VML 28 §:n veronkiertosäännöksen nojalla, jos toimille on

¹²⁸ Ossa, 2018, s. 275

¹²⁹ Ossa, 2018, s. 276

¹³⁰ Immonen & Lindgren, 2017, s. 140

annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta¹³¹. Sanktiosäännös ei kuitenkaan laukea, jos luovutuksensaajan omistusosuus laskee alle 10 %:iin ilman, että osakkeita luovutetaan. Näin voisi käydä esimerkiksi suunnatun osakeannin seurauksena.¹³²

Kuten aiemmin on mainittu, TVL 48.5 §:ssä luovutuksella tarkoitetaan samaa kuin muuallakin TVL:ssa. Näin ollen yhtiön purkamisen aiheuttaa sanktion laukeamisen, sillä purkamista pidetään veronalaisena luovutuksena, jossa osakkeita vastaan saadaan jako-osa. Sanktiosäännöstä ei kuitenkaan laukaise EVL:n edellytysten mukaisesti tehdyt yritysjärjestelyt, kuten sulautuminen ja jakautuminen, sillä verotuksessa niissä ei ole kyse luovutuksesta. Sama koskee myös jatkuvuutta noudattavia yritysmuodon muutoksia.¹³³

Jatkoluovutus voi myös olla tappiollinen. TVL 48.5 §:n sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaan sanktio laukeaisi vain voitollisissa luovutuksissa. Sanamuodon mukainen tulkinta johtaisi kuitenkin epäjohdonmukaiseen tilanteeseen, jossa sanktion laukeaminen riippuisi pelkästään jatkoluovutuksessa käytettävästä hinnasta. TVL 48.5 §:n lähtökohtana on se, että luovutusvoiton verovapaus menetetään, jos omaisuus luovutetaan edelleen viiden vuoden sisällä saannosta. Näin ollen voisi ajatella, että säännös soveltuisi myös tappiollisiin jatkoluovutuksiin.¹³⁴ Tätä tulkintaa puoltaa TVL 46.4 §:n säännös, joka koskee henkilöyhtiön yhtiömiehen ylisuurten yksityisnostojen vaikutusta yhtiöosuuden luovutusvoiton laskemisessa¹³⁵. Lain sanamuodon laveampi tulkinta voi kuitenkin johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tilanteissa, joissa omaisuuden arvo on aidosti laskenut. Koska sanktion laukeamisesta tappiollisissa

¹³¹ Ossa, 2020a, s. 200–201

¹³² Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > TVL 48.5 §:n jatkoluovutus viiden vuoden kuluessa

¹³³ Tomperi, 2022, 5 Elinkeinotoiminnan verotus > Sukupolvenvaihdos > Sukupolvenvaihdos osake- tai yhtiöosuuskaupalla

¹³⁴ Immonen & Lindgren, 2017, s. 143–145

¹³⁵ Yhtiöosuuden luovutuksessa yhtiömiehen yksityisnostot, jotka ylittävät voitto-osuuksien ja yhtiöön tehtyjen sijoitusten yhteismäärän, kasvattavat yhtiöosuuden luovutuksesta aiheutunutta luovutustappiota tai vastaavasti pienentävät luovutusvoittoa

jatkoluovutuksissa ei ole julkaistua oikeuskäytäntöä, oikeustila on tämän osalta epäselvä. Verohallinnon ohjeissakaan ei oteta asiaan kantaa, mutta tarvittaessa verokohtelun voi varmistaa etukäteen ennakkoratkaisulla.¹³⁶

Sanktiosäännöksen soveltamisen kannalta tulkinnallisia ovat myös pakkoluovutustilanteet. TVL 48.5 §:n sanamuodosta ei selviä, laukeaako sanktiosäännös tilanteissa, joissa omaisuutta ei luovuteta vapaaehtoisesti. Osakkeet on voitu esimerkiksi antaa vakuudeksi, ja vakuuden realisoiminen voi tapahtua vasten verovelvollisen tahtoa. TVL:ssa omaisuuden luovutusta pidetään veronalaisena luovutuksena siitä huolimatta, että luovutus on tapahtunut vasten verovelvollisen tahtoa¹³⁷. Tämä kanta on vahvistettu esimerkiksi tapauksessa KHO 1996 B 519.

KHO 1996 B 519: A oli myynyt omistamansa B Oy:n osakkeet C Oy:lle. A oli tallettanut C Oy:n maksaman kauppahinnan, ja se oli pantattu pankille C Oy:lle kaupan rahoittamiseksi myönnetyn lainan vakuudeksi. Kun C Oy myöhemmin meni konkurssiin, pankki oli käyttänyt A:n panttaaman vakuuden lainan takaisinmaksun suorittamiseksi. A:n katsottiin saavan veronalaisen luovutusvoiton, vaikka luovutushinta meni kokonaisuudessaan C Oy:n luoton maksamiseksi. Verovuosi 1990. Äänestys 4-3.

TVL:ssa pakkoluovutustilanteita pidetään veronalaisena luovutuksena, vaikka luovutushinta ei tulisikaan verovelvollisen hyväksi. Johdonmukaisuussyistä pakkoluovutustilanteiden pitäisi myös johtaa TVL 48.5 §:n soveltamiseen. Asiasta ei ole kuitenkaan julkaistua oikeuskäytäntöä.¹³⁸

TVL 48.5 §:n säännöksellä on tavoiteltu omistuksen jatkuvuutta. Kun luopujan verovapauden edellyttämä 10 vuoden omistusaika yhdistetään ostajan viiden vuoden omistusaajan vaatimukseen, lopullisen verovapauden edellytys on varsin pitkä.¹³⁹ Luovutuksensaajan osalta sanktio voi muodostua kohtuuttomaksi, jos luovutuksensaaja joutuu luovuttamaan saamansa omaisuuden esimerkiksi liiketoiminnan

¹³⁶ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > Tappiollinen jatkoluovutus

¹³⁷ Verohallinto, 2023b, luku 12.5

¹³⁸ Immonen & Lindgren, 2017, s. 141

¹³⁹ Immonen & Lindgren, 2017, s. 139

kannattomuuden tai terveydentilansa vuoksi. Tällaisissa tilanteissa luovutuksensaajan on kuitenkin mahdollista hakea veronkantolain (11/2018, VKL) 47 §:n mukaista verosta vapauttamista. Verosta vapautumisen edellytyksiä ei käydä tässä yhteydessä läpi.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > Sanktio kohdistuu luovutuksensaajaan > Luovutuksensaajan vilpittömä miel

5 Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus

5.1 Ostajan lahjaveron täysi huojennus

Kuten aiemmin on mainittu, toiminnan jatkajalle muodostuu lahjaveroseuraamuksia luovutushinnan ollessa enintään $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta. Lahjaveron on kuitenkin mahdollista jättää kokonaan maksuunpanematta PerVL 55.5 §:n edellytysten täytyessä. PerVL 55.5 §:n mukaan lahjaveron jätetään kokonaan maksuunpanematta, jos luovutushinta ylittää 50 prosenttia omaisuuden käyvästä arvosta ja PerVL 55.1 §:n 1 ja 2 kohdan edellytykset täyttyvät: kyseiset edellytykset liittyvät luovutettavaan omaisuuteen sekä yritystoiminnan jatkamiseen. Yleissäännöksenä sovellettavasta $\frac{3}{4}$ -säännöstä siis poiketaan sukupolvenvaihdosluovutuksissa, joissa luovutushinta ylittää $\frac{1}{2}$ omaisuuden käyvästä arvosta.¹⁴¹ Toisin kuin TVL:n mukaisessa huojennuksessa, PerVL:n mukaisessa huojennuksessa huojennuksen soveltaminen edellyttää verovelvollisen vaatimusta. Näin ollen Verohallinto ei ole velvollinen tutkimaan huojennuksen myöntämisen edellytyksiä ilman verovelvollisen nimenomaista pyyntöä.¹⁴²

Huojennuksen saaminen edellyttää PerVL 55.1 §:n 1 kohdan mukaan sitä, että veronalaiseen lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä. Maatilan tai yrityksen käsitettä ei ole kuitenkaan määritelty PerVL:ssa ja siten käsitteitä on tulkittu kuten muuallakin verolainsäädännössä. Sukupolvenvaihdoshuojennusten taustalla on pyrkimys turvata yritystoiminnan jatkuvuus sekä yrityksen luomat työpaikat. Tästä voidaan johtaa se, että yrityksellä tarkoitetaan elinkeinotoimintaa harjoittavaa yritystä. Ennen tulolähdejaon poistamista PerVL:n mukaista huojennusta sovellettiinkin pääasiassa yhtiöihin, joita verotettiin EVL:n mukaan.¹⁴³ Tämä todettiin myös hallituksen esityksessä HE 84/2004¹⁴⁴.

¹⁴¹ Lindholm, 2022, s. 136–136

¹⁴² Lakari, 2018, s. 674

¹⁴³ Puronen, 2015, s. 616; Immonen & Lindgren, 2017, s. 159 Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Luovutuksen kohde > Yritys tai sen osa

¹⁴⁴ HE 84/2004, s. 2 ”Käytännössä sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltamisala on määräytynyt pääsääntöisesti sen mukaan, onko yhtiöön sovellettu tuloverotuksessa elinkeinotulon verotuksesta annettua lakia.”

Huojennuksen soveltamista ei ole kuitenkaan kytketty suoraan EVL:n mukaan verotettaviin yrityksiin ja ratkaisevaa on ollut yrityksen tosiasiallinen toiminta¹⁴⁵. Tämä on tulolähdejaon poistamisen jälkeen korostunut entisestään, sillä yrityksen käsitteen tulkintaan ei saa suoraan apua yhtiön tulolähteen perusteella. Lainvalmisteluaineistoissa kuitenkin todetaan, että tulolähdejaon poistamisella TVL 3 §:ssä mainituilta yhteisöiltä ei ole tarkoituksenaan vaikuttaa sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevaan käytäntöön¹⁴⁶. Näin ollen aiemmassa oikeus- ja verotuskäytännössä pidetty yritystoiminta on edelleen huojennuksessa tarkoitettua yritystoimintaa. Tulolähdejaon poistamisen yhteydessä elinkeinotoiminnan käsitettä ei muutettu ja sillä tarkoitetaan edelleen EVL 1.1 §:n mukaista ammatti- ja liiketoimintaa. Elinkeinotoiminnan tunnusmerkkeinä pidetään muun muassa voiton tavoittelua, toiminnan aktiivisuutta ja suunnitelmallisuutta, toiminnan itsenäisyyttä, laajuutta ja jatkuvuutta sekä todellisen taloudellisen riskin olemassaoloa¹⁴⁷. Jotta huojennussäännöstä voidaan soveltaa, yhtiön täytyy EVL-statuksen lisäksi harjoittaa PerVL:n tarkoittamaa yritystoimintaa.¹⁴⁸

Koska asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöitä verotetaan lähtökohtaisesti TVL:n mukaan, ne eivät kuulu huojennuksen soveltamispiiriin. Tästä syystä myös pelkkää vuokraustoimintaa harjoittavat yritykset on rajattu huojennuksen soveltamisen ulkopuolelle, vaikka tulolähdejaon poistamisen jälkeen vuokraustoimintaa harjoittavia yhtiöitä verotetaankin EVL:n mukaan. Tässä suhteessa PerVL:n mukainen huojennus on ankarampi, sillä TVL:n mukaisen huojennuksen voi saada asunto- tai kiinteistöosakeyhtiön osakkeiden luovutuksesta. On kuitenkin huomioitava, että PerVL:n mukainen huojennus voidaan myöntää vuokraustoimintaa harjoittavan yhtiön luovutukseen, jos samaan aikaan luovutetaan huojennukseen oikeuttava yritys tai osa siitä.¹⁴⁹

¹⁴⁵ VaVM 5/2004 vp, s. 3

¹⁴⁶ HE 257/2018 vp, luku 2.3.7; VaVM 29/2018 vp

¹⁴⁷ HE 257/2018 vp, s. 5

¹⁴⁸ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Luovutuksen kohde > EVL- ja TVL-toimintaa harjoittavat yhtiöt > Perintö- ja lahjaverolain mukainen yritystoiminta huojennuksen perustana

¹⁴⁹ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Luovutuksen kohde > EVL- ja TVL-toimintaa harjoittavat yhtiöt

Huojennuksen soveltamisen kannalta haastavia ovat tilanteet, joissa yhtiöllä on sekä elinkeinotoimintaa että muuhun omaisuuslajiin kuuluvaa varallisuutta, kuten sijoitusvarallisuutta. Jos suurin osa yhtiön varallisuudesta koostuu muusta omaisuuslajista, se voi olla merkki siitä, että kyseessä ei ole PerVL:n tarkoittama yritys. Tällaisen omaisuuden rajaaminen huojennuksen ulkopuolelle eli niin kutsuttu taseavaus on kuitenkin varsin poikkeuksellista ja lähtökohtaisesti huojennus myönnetään myös muun omaisuuslajin osalta. Huojennusta voidaan soveltaa huomattaviinkin sijoitusvaroihin, jos ne ovat tarpeen elinkeinotoiminnan harjoittamisessa tai elinkeinotoiminnan jatkumisen turvaamisessa.¹⁵⁰ Muu omaisuuslaji voidaankin kuitenkin rajata Verohallinnon ohjeen mukaan huojennuksen ulkopuolelle erityistilanteissa, joissa huomattava osa varallisuudesta koostuu sijoitusvarallisuudesta eikä varallisuutta ole hankittu elinkeinotoiminnan voittovaroilla¹⁵¹. Huojennuksen ulkopuolelle rajataan myös sijoitusvarallisuus, joka on siirretty yhtiöön pelkästään veroedun saamiseksi. Tapauksessa KHO 2018:163 taseaukaisua sovellettiin.

KHO 2018:163: A harjoitti lääkitieteellistä palvelutoimintaa kokonaan omistamansa B Oy:n kautta. Yhtiön lääketieteellistä palvelutoimintaa oli verotettu EVL:n nojalla ja yhtiön vuokraus- ja sijoitustoimintaa TVL:n nojalla. Henkilökohtaisen tulolähteen tulot olivat kuitenkin olleet vähäisiä verrattuna elinkeinotoiminnan tuloihin. A:n oli tarkoitus luovuttaa osa B Oy:n osakkeista lapsilleen, jotka valittaisiin hallituksen jäseniksi. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko B Oy:n tuloverotuksessa henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvat varat sekä elinkeinotoiminnan tulolähteeseen kuuluvat taulut ja juhlarahat PerVL 55 §:ssä tarkoitettuja yritystoiminnan varoja PerVL huojennusta arvioitaessa. Tapauksessa edellä mainitut varat muodostivat käyviltä arvoiltaan 93 prosenttia B Oy:n bruttovaroista, ja ne oli hankittu elinkeinotoiminnan voittovaroilla. KHO totesi ratkaisussaan, että PerVL 55.1 §:ssä säädetyn veronhuojennuksen myöntämisen edellytyksenä on momentin 2 kohdan mukaan se, että lahjoitetuilla varoilla jatketaan yritystoimintaa. Koska kyseessä on huomattava poikkeus lahjaveron suorittamisvelvollisuudesta, huojennuksen täytyy kohdistua sellaiseen varallisuuteen, joka tosiasiallisesti palvelee yritystoimintaa. Koska varat eivät olleet tarpeen B Oy:n elinkeinotoiminnan harjoittamisen tai sukupolvenvaihdoksen toteuttamisen kannalta, niitä ei pidetty PerVL 55 §:ssä tarkoitettuina yritystoiminnan varoina. Ennakkoratkaisu ajalle 12/2018–08/2019. Äänestys 3-2.

¹⁵⁰ Ossa, 2020b, s. 254–256; Mattila, 2018, s. 406–408

¹⁵¹ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.5

Tapaus oli ensimmäinen KHO:n julkaisema ratkaisu taseaukaisuun liittyen. Vaikka tapauksessa oli kyse lahjaveron osittaisesta huojennuksesta, tapaus ilmentää taseavauksen soveltamiseen vaikuttavia seikkoja. Tapauksessa taseavausta sovellettiin, vaikka varat oli hankittu elinkeinotoiminnan voittovaroilla. Ratkaisussa merkitystä annettiin ensinnäkin sille, että varat eivät olleet tarpeen yritystoiminnan harjoittamisessa. Koska A:n työpanoksella oli suuri vaikutus yhtiön toimintaan, eikä asiassa käynyt ilmi, että varoja tarvittaisiin elinkeinotoiminnan harjoittamisessa tai sukupolvenvaihdoksen toteuttamisessa, varat eivät palvelleet yritystoimintaa. Merkittävässä asemassa oli myös varojen huomattava määrä, sillä yhtiön varallisuus koostui melkein kokonaan elinkeinotoiminnan ulkopuolisista varoista. Ratkaisusta ei kuitenkaan ilmene, kuinka paljon elinkeinotoiminnan ulkopuolisia varoja täytyy olla, jotta taseaukaisu sovelletaan. Vaikka taseaukaisu onkin poikkeuksellista, sen riski on huomioitava.¹⁵² Jos sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä on huojennuksen soveltamisen estävää sijoitusvarallisuutta, kokonaisjakautumisella varallisuus on mahdollista eriyttää omaksi osakeyhtiöksi.

Arvopaperikaupan osalta yritystoiminnan määrittely on haasteellista. Arvopaperikauppaa harjoittavaa yhtiötä voidaan pitää PerVL:n tarkoittama yrityksenä, jos sen harjoittamaa arvopaperikauppaa voidaan pitää laatu ja laajuus huomioon ottaen elinkeinotoimintana. Tämä on todettu sukupolvenvaihdoksen verotuksen keventämistä koskevassa hallituksen esityksessä HE 53/2008, joka on sittemmin peruttu.¹⁵³ Passiivista ja pienimuotoista sijoitustoimintaa ei siten voida pitää huojennuksessa tarkoitettuna yritystoimintana. Huojennusta ei myöskään voida myöntää laajamuotoiseen, mutta passiiviseen sijoitustoimintaan, sillä tällöin yksityishenkilö voisi saada yhtiötetyn varallisuuden huojennettuna. Jotta huojennus voidaan myöntää, arvopaperikaupan tulisi rinnastua muuhun yritystoimintaan.¹⁵⁴

¹⁵² Lindgren, 2019, s. 564–566; Nykänen, 2019a, s. 5–7

¹⁵³ HE 53/2008 vp, s. 5–6

¹⁵⁴ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Luovutuksen kohde > EVL- ja TVL-toimintaa harjoittavat yhtiöt > Sijoitustoimintaa harjoittava yhtiö

Arvopaperikaupan osalta ei ole olemassa mitään tarkkoja kriteerejä, joiden perusteella yhtiötä voidaan pitää PerVL:n tarkoittamana yrityksenä. PerVL:n mukaisen huojennuksen soveltuminen ratkaistaan aina kokonaisarvion perusteella ja Verohallinnon ohjeen mukaan ratkaisuun vaikuttavat liikevaihdon ja tehtyjen kauppojen määrä, sijoitusstrategia, sijoitustoiminnan aktiivisuus ja sijoitusten kiertonopeus, sijoituskohteiden riskialttius, taseen rakenne, palkatun henkilöstön määrä, toimintaan sidotun vieraan pääoman määrä suhteessa varoihin ja mahdolliset muut toiminnan luonnetta kuvaavat seikat¹⁵⁵. Tapauksessa KHO 2002 T 1488 yhtiötä pidettiin PerVL 55 §:n tarkoittamana yrityksenä.

KHO 2002 T 1488: Tapauksessa oli kyse siitä, oliko pääasiallisesti arvopaperikauppaa harjoittava yhtiö PerVL 55 §:n tarkoittama yritys. Yhtiö harjoitti päivittäistä arvopaperikauppaa, josta muodostui vuonna 2000 päättyneellä tilikaudella 268 083 879 markan (45 miljoonaa euroa) suuruinen liikevaihto. Liikevaihto koostui suurimmaksi osaksi arvopaperikauppaan liittyvästä liiketoiminnasta. Yhtiön varoista suurin osa muodostui vaihto-omaisuudeksi kirjatuista arvopapereista, joiden arvo oli 27 062 992 markkaa (4,5 miljoonaa euroa), ja yhtiötä oli verotettu harjoittamansa arvopaperikaupan perusteella EVL:n mukaan jo vuodesta 1981 lähtien. KHO katsoi, että yhtiötä oli pidettävä PerVL 55 §:n tarkoittama yrityksenä. Ennakkoratkaisu.

Ratkaisussa merkityksellisenä voidaan pitää arvopaperikaupan päivittäistä harjoittamista, mikä viittaa toiminnan aktiivisuuteen. Ratkaisuselosteesta ei kuitenkaan käy ilmi, mikä merkitys liikevaihdon ja vaihto-omaisuuden korkealla määrällä oli, mutta näiden voitaisi katsoa viittaavan toiminnan laajuuteen. Kun yhtiön harjoittama arvopaperikauppa oli aktiivista ja laajamuotoista, yhtiön voitiin katsoa harjoittavan PerVL:ssa tarkoitettua yritystoimintaa. Yhtiötä oli myös verotettu EVL:n mukaan jo vuodesta 1981 lähtien, ja tämän voisi katsoa kuvaavan toiminnan pysyvyyttä. Ratkaisusta on kuitenkin hankala tehdä johtopäätöksiä siitä, millaista arvopaperikauppaa voidaan pitää PerVL 55 §:n tarkoittamana yrityksenä.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.2.2

¹⁵⁶ Ossa, 2002, s. 6

PerVL 55.1 §:n 2 kohdan mukaan lahjansaajan tulee jatkaa lahjana saamillaan varoilla yritystoimintaa, jotta huojennus voidaan myöntää. Yritystoiminnan jatkaminen edellyttää kuitenkin sitä, että yritysvarallisuutta on käytetty yritystoiminnassa ennen luovutusta. Näin ollen huojennusta ei voida myöntää, jos yritystoiminta on lopetettu ennen luovutusta tai jos toimintaa ollaan muuttamassa muuksi kuin yritystoiminnaksi. PerVL:ssa ei oteta kantaa siihen, kuinka kauan yritystoimintaa on pitänyt harjoittaa ennen luovutusta, jotta huojennus voidaan myöntää. Huojennus voidaan lähtökohtaisesti myöntää, vaikka yritystoiminta olisi keskeytynyt ennen luovutusta pakottavasta syystä.¹⁵⁷ Tällaisena pakottavana syynä pidetään Verohallinnon ohjeen mukaan esimerkiksi työkyvyttömyyttä. Jos yritystoimintaa ei ole kuitenkaan ollut yli vuoteen ennen luovutusta, yritystoiminta katsotaan lähtökohtaisesti lopetetuksi.¹⁵⁸

PerVL:ssa ei säädöksiä siitä, missä ajassa luovutuksensaajan on jatkettava yritystoimintaa huojennuksen saadakseen. Käytännössä toiminnan siirtymiseen kuluu jonkin aikaa, mutta siirtymäaika ei voi olla liian pitkä.¹⁵⁹ Verohallinnon ohjeiden mukaan yritystoimintaa on jatkettava välittömästi luovutuksen jälkeen, mutta tilapäinen viivästyminen esimerkiksi opiskeluiden takia hyväksytään. Jotta huojennus voidaan myöntää, luovutuksensaajan on jatkettava yritystoimintaa viimeistään noin vuoden kuluttua saannosta.¹⁶⁰

PerVL:ssa ei ole myöskään määritelty, millaisissa tilanteissa jatkamisedellytyksen katsotaan täyttyvän. Verohallinnon ohjeen mukaan yritystoiminnan jatkaminen edellyttää luovutuksensaajan henkilökohtaista osallistumista yhtiön johtamiseen sekä omistajavallankäyttöä lahjana saadun osakeomistuksen perusteella¹⁶¹. Osakeyhtiössä jatkamisedellytyksen on katsottu täyttyvän, jos luovutuksensaaja toimii luovutuksen jälkeen hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana. Huojennuksen saaminen ei

¹⁵⁷ Ossa, 2016, s. 188

¹⁵⁸ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.4

¹⁵⁹ Puronen, 2015, s. 641

¹⁶⁰ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.4

¹⁶¹ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.4

kuitenkaan edellyttä, että luopuja olisi ollut johtavassa asemassa.¹⁶² Tapauksessa KHO 2014:92 oli kyse jatkamisedellytyksen täyttymisestä tilanteessa, jossa luovutuksensaaja ei toiminut sukupolvenvaihdosluovutuksen jälkeen yhtiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana, vaan toimi yhtiön talouspäällikkönä ja kuului erilliseen johtoryhmään.

KHO 2014:92: A oli alun perin pyytännyt ennakkoratkaisua siitä, soveltuuko PerVL 55 ja 57 §:n huojennus, kun hän ostaa lahjanluonteisesti isältään Y:ltä vajaa 30 % X Oy:n osakkeista ja toimii hallituksen jäsenenä. A sai ennakkoratkaisuun myönteisen päätöksen. A kuitenkin haki uutta ennakkoratkaisua siitä, soveltuuko huojennus, mikäli A eroaa hallituksesta ja jatkaa toimintaa yhtiön talouspäällikkönä sekä kuulumalla erilliseen johtoryhmään. Verovirasto antoi A:lle myönteisen päätöksen, mutta hallinto-oikeuden mukaan A ei osallistunut OYL:ssa tarkoitettuun yhtiön johtamiseen toimimalla talouspäällikkönä sekä kuulumalla erilliseen johtoryhmään. KHO katsoi, että toimimista hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana ei voitu pitää huojennuksen ehdottomana edellytyksenä, vaan jatkaminen voi tapahtua myös käyttämällä päätösvaltaa osakkuuden perusteella ja toimimalla yhtiön johtotehtävissä. Kun otettiin huomioon A:n toiminnan laatu ja laajuus, hänen katsottiin jatkavan yritystoimintaa PerVL:n tarkoittamalla tavalla.

Ratkaisussa KHO toi esille huojennussäännöksen taustalla olevat tavoitteet yritysten sukupolvenvaihdosten edistämisestä ja yritystoiminnan jatkajan aseman parantamisesta. KHO myös totesi, että perheyhtiöissä johtavassa asemassa olevan henkilön rooli on hyvin lähellä hallituksen jäsenen roolia, sillä pienissä yhtiöissä päätöksenteko tapahtuu eri tavalla. Huojennuksen sitominen pelkästään hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana toimimiseen olisi lain tarkoitukseen nähden epä johdonmukaista, sillä hallituksen jäsen voi myös olla passiivinen ja jättää osallistumatta yhtiön päätöksentekoon. Näin ollen KHO totesi, että huojennuksen soveltamista ei voi sitoa hallituksen jäsenyyteen tai toimitusjohtajana toimimiseen. Ratkaisun voidaan katsoa puoltavan huojennuksen taustalla olevia tavoitteita ja olevan lain hengen mukainen. Huojennuksen myöntämisen sitominen tiukasti yhtiön hallintoelimessä toimimiseen saattaisi myös johtaa yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen, jossa muodolliseen johtoon valittaisiin henkilöitä pelkästään verotuksellisista syistä. Ratkaisusta ei kuitenkaan voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että muussa johtoasemassa toimiminen oikeuttaisi automaattisesti huojennuksen saamiseen.¹⁶³

¹⁶² Mattila, 2018, s. 401–402

¹⁶³ Nieminen, 2014, s. 3–4

Toisin kuin TVL:n mukaisessa huojennuksessa, PerVL:n mukaisessa huojennuksessa ei ole luovutuksensaajaan kohdistuvia edellytyksiä. Huojennuksen myöntäminen edellyttää, että luovutuksen kohteena on yritys, jonka toimintaa jatketaan. Kun osakeyhtiössä toimintaa jatketaan pääsääntöisesti hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana, nousee kysymys alaikäisen luovutuksensaajan mahdollisuuksista saada huojennus. Tällaisesta tilanteesta oli kyse tapauksessa KHO 2011:1.

KHO 2011:1: Tapauksessa C:n oli tarkoitus toteuttaa sukupolvenvaihdos X Oy:ssä myymällä PerVL 55.5 §:n mukaisesti osakkeita lapselleen D:lle niin, että hän saisi 10 prosentin osuuden yhtiön osakekannasta. D:lle oli maistraatin päätöksellä määrätty edunvalvojan sijainen, joka toimisi D:n puolesta yhtiön hallituksessa D:n täysi-ikäisyyteen saakka. Tämän jälkeen D valittaisiin hallituksen varsinaiseksi jäseneksi. KHO katsoi, että kyseessä olevassa tilanteessa toimintaa ei jatkettu PerVL 55 §:n tarkoittamalla tavalla, sillä alaikäinen ei OYL:n säännösten mukaan voi toimia hallituksen jäsenenä. KHO myös totesi, että hallituksen jäsen ei voi toimia jonkun toisen lukuun, koska hallituksen jäsenen tulee OYL:n säännösten mukaan edistää yhtiön etua. Näin ollen PerVL:n huojennusta ei sovellettu. Ennakkoratkaisu.

Tapauksessa alaikäisyyden katsottiin olevan esteenä PerVL:n mukaisen huojennuksen soveltamiselle, sillä OYL 6:10:n mukaan vajaavaltainen ei voi toimia yhtiön hallituksen jäsenenä. KHO tukeutui ratkaisussaan vahvasti OYL:n säännöksiin ja siihen, että osakeyhtiössä jatkamisvaatimus edellyttää hallituksen jäsenyyttä tai muuta vastaavaa päätösvaltaa. Kun D ei voinut alaikäisyytensä vuoksi toimia hallituksen jäsenenä eikä OYL:n säännösten mukaan hallituksen jäsenenä voi toimia toisen lukuun, huojennusta ei myönnetty. Ennen KHO:n ratkaisua alaikäisen mahdollisuutta saada huojennus pidettiin mahdollisena, joten tapauksella oli merkittävä vaikutus oikeustilan selkeyttämisessä. Vaikka alaikäisyys on esteenä huojennuksen myöntämiselle osakeyhtiömuotoisen yrityksen luovutuksessa, alaikäisyys ei välttämättä ole esteenä huojennussäännöksen soveltamiselle muissa yritysmuodoissa.¹⁶⁴

Koska huojennuksen saaminen edellyttää yritystoiminnan jatkamista lahjana saaduilla varoilla, äänioikeuden pidättäminen luovutetuista osakkeista estää huojennuksen

¹⁶⁴ Lindgren, 2011, s. 271

soveltamisen. Tuotto-oikeuden pidättäminen ei kuitenkaan ole esteenä huojennuksen soveltamiselle, koska sillä ei ole vaikutusta yritystoimintaan osallistumisen kannalta. Näin ollen luovuttaja voi pidättää itsellensä osakkeiden osinko-oikeuden vaarantamatta huojennuksen myöntämisen edellytyksiä.¹⁶⁵

Kuten aiemmin on mainittu, PerVL:n mukaisen huojennuksen myöntäminen edellyttää, että luovutuksen kohteena on yritys tai osa siitä. PerVL 57 §:n mukaan yrityksen osalla tarkoitetaan vähintään 10 prosentin osuutta yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista. Näin ollen huojennus voidaan myöntää myös yrityksen osan luovutuksesta. Kuten TVL:n mukaisessa huojennuksessa, PerVL:n mukaisessa huojennuksessa osakkeiden tuottamalla äänivallalla ei ole merkitystä 10 prosentin vaatimusta ratkaistaessa. Näin ollen huojennus voidaan myöntää, vaikka annetut osakkeet eivät oikeuttaisi 10 %:iin äänistä. PerVL 57 §:n esitöiden mukaan huojennuksen suhteen kaikki osakkeet ovat samanarvoisia, vaikka osakkeisiin liittyvät oikeudet ja äänivalta eroaisivat¹⁶⁶.

Koska PerVL:n mukaisessa huojennuksessa luovutuksensaajalle ei ole määritelty edellytyksiä, huojennuksen voi saada myös apuyhtiö. Tämä kanta on vahvistettu tapauksessa KHO 1987 B 631.

KHO 1987 B 631: D oli vuonna 1980 myynyt omistamansa A Oy:n ja B Oy:n osakkeet C Oy:lle luovutushinnalla, joka ei ylittänyt $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta. Luovutushetkellä C Oy:n osakkeenomistajina olivat D:n perheenjäsenet. D kuoli myöhemmin luovutuksen jälkeen vuonna 1980. KHO katsoi, että C Oy sai verotettavan lahjan, jota oli mahdollista huojentaa PerVL:n nojalla. Huojennuksen soveltamisen esteenä ei ollut pidettävä sitä, että luovutuksensaajana oli osakeyhtiö. Äänestys 5-2.

Tulkinnallista näissä tilanteissa on kuitenkin se, miten jatkamisvaatimusta tulkitaan. Kuten luvussa 3.2.4 on mainittu, apuyhtiölle tehdyn lahjanluonteisen luovutuksen ja osakkaiden lahjaveroseuraamuksista ei ole KHO:n julkaisemaa oikeuskäytäntöä. Näin

¹⁶⁵ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Yritystoiminnan jatkaminen > Oikeuksien pidättäminen

¹⁶⁶ HE 104/2000 vp, s. 3

ollen on epäselvää, miten alihintaisuudesta saatua etua verotettaisiin. OYL mukaan oikeushenkilö ei voi toimia hallituksen jäsenenä eikä toimitusjohtajana¹⁶⁷. Jos apuyhtiö katsottaisiin lahjansaajaksi, jatkamisedellytyksen täyttymistä ei voitaisi siten arvioida samalla tavalla kuin luonnollisen henkilön ollessa lahjansaajana. Verohallinnon ohjeen mukaan huojennuksen myöntäminen tällaisessa tilanteessa edellyttäisi, että apuyhtiö ja sen omistajat sitoutuvat jatkamaan yritystoimintaa ja esittävät vaatimuksen yhdessä¹⁶⁸. Ohjeessa ei kuitenkaan oteta tarkemmin kantaa siihen, miten yritystoiminnan jatkamista arvioidaan. Tapauksessa Vaasan HAO 28.11.2012 otettiin kantaa jatkamiskriteerin täyttymiseen, kun lahjansaajana pidettiin osakeyhtiötä.

Vaasan HAO 28.11.2012 taltio 12/0832/2: A Oy:ssä oli toteutettu sukupolvenvaihdos siten, että osakkeet oli lahjoitettu neljän lapsen omistamalle osakeyhtiö B:lle. Yksi lapsista toimi A Oy:n toimitusjohtajana ja hallituksen puheenjohtajana. Kolme muuta lasta eivät osallistuneet A Oy:n hallintoon. Tapauksessa oli kyse jatkamiskriteerin täyttymisestä. Hallinto-oikeus katsoi, että B Oy ei jatkanut A Oy:n toimintaa PerVL 55 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kun vain yksi lapsista osallistui A Oy:n hallintoon. Näin ollen sukupolvenvaihdoshuojennusta ei myönnetty.

Tapauksessa hallinto-oikeus toteaa, että jatkamiskriteeriä tarkastellaan osakkaiden toiminnan kautta, jos lahjansaajana pidetään osakeyhtiötä. Huojennuksen myöntäminen siis edellyttää, että osakkaat jatkavat yritystoimintaa lahjana saadussa yrityksessä PerVL 55 §:n tarkoittamalla tavalla. Tapaus jättää kuitenkin auki sen, tuleeko jokaisen osakkeenomistajan toimia lahjana saadun yhtiön hallinnossa vai riittääkö enemmistö. Kuten edellä on mainittu, alaikäisen ei katsota jatkavan yritystoimintaa PerVL:n tarkoittamalla tavalla. Tämä puoltaisi jatkamiskriteerin täyttymistä jokaisen osakkeenomistajan osalta. Myöskin huojennussäännöksen poikkeusluonne tukisi tiukempaa tulkintaa.¹⁶⁹

Jos lahjansaajaksi katsottaisiin apuyhtiön osakkeenomistaja, jatkamisedellytystä voisi arvioida aiemmin tässä luvussa mainittujen tunnusmerkkien perusteella. Verohallinnon

¹⁶⁷ OYL 6 luvun 10.1 § ja 6 luvun 19.1 §

¹⁶⁸ Verohallinto, 2020a, luku 6.3

¹⁶⁹ Lindgren, 2014, s. 52

ohjeen mukaan tällaisessa tilanteessa jatkamisedellytyksen voidaan katsoa täyttyvän apuyhtiön osakeomistuksen perusteella, jos lahjansaajan asema apuyhtiön omistajana mahdollistaa suoraa omistusta vastaavan jatkaja-aseman¹⁷⁰. Verohallinnon ohjeen perusteella lahjansaajana olevan apuyhtiön osakkeenomistajan ei siten välttämättä tarvitsisi toimia hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä.

5.2 Huojennuksen menettäminen

PerVL 55.6 §:n mukaan maksuunpanematta jätetty vero maksuunpannaan 20 prosentilla korotettuna, mikäli verovelvollinen luovuttaa pääosan maatilasta, muusta yrityksestä tai sellaisen osasta, josta on myönnetty huojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaverotuksen toimituspäivästä. 20 prosentin korotus on kiinteä, eikä verotuksentoimittajalla ole sen määräämisen suhteen harkinnanvaraa¹⁷¹. PerVL:n mukaisessa huojennuksessa on siten sama viiden vuoden karenssiaika, kuten TVL:n mukaisessa huojennuksessa. Viiden vuoden karenssiaika alkaa kuitenkin juosta vasta lahjaverotuksen toimituspäivästä, kun taas TVL:ssa merkitystä on luovutuksen ajankohdalla.¹⁷²

Kuten säännöksen sanamuodosta ilmenee, sanktion laukeaminen edellyttää *pääosan* luovuttamista. Tällä tarkoitetaan tilanteita, joissa saaduista osakkeista luovutetaan yli puolet. Jos osakkeita luovutetaan viiden vuoden aikana useammalla luovutuksella, huojennus menetetään, kun luovutettujen osakkeiden yhteismäärä ylittää puolet saaduista osakkeista.¹⁷³ Verohallinnon ohjeen mukaan sanktiosäännös ei kuitenkaan koske pelkästään osakkeiden luovutusta. Sanktiosäännöksen tarkoittamana

¹⁷⁰ Verohallinto, 2020a, luku 6.4

¹⁷¹ Ossa, 2018, s. 310

¹⁷² Lakari, 2018, s. 674

¹⁷³ Ossa, 2015/2024, 9 Huojennussäännökset perintö- ja lahjaverotuksessa > 9.8 Huojennuksen menettäminen > Perintö- ja lahjaveron korotus

luovutuksena pidetään ohjeen mukaan myös sellaista yritysvarallisuuden luovutusta, jonka välilliseen omistamiseen osakkeet oikeuttavat.¹⁷⁴

Hallituksen esityksessä HE 53/2008 on otettu kantaa huojennuksen menettämiseen, kun kyseessä on yritysvarallisuuden luovutus. Esityksessä ehdotettiin huojennuksen menettämistä koskevan säännöksen tarkentamista siten, että säännöstä ei voitaisi kiertää luovuttamalla yritysomaisuus tai pääosa siitä ja jatkamalla kohdeyrityksen toimintaa vain nimellisesti. Hallituksen esityksessä tuotiin nimenomaisesti esille, että yhtiön liiketoiminnan myynti tai tytäryhtiön osakkeiden luovutus voisi johtaa PerVL 55.6 §:n soveltamiseen.¹⁷⁵ Hallituksen esitys vedettiin kuitenkin pois ja oikeuskirjallisuudessa asiaan on liittynyt monitulkintaisuutta. Asiaa on pohdittu Immosen & Lindgrenin teoksessa vuodelta 2017. Teoksessa yrityksen liiketoiminnan myynnin ei ole katsottu aiheuttavan huojennuksen menettämistä, kun huojennuksen kohteena pääsääntöisesti olevista osakkeista ei ole luovuttu.¹⁷⁶ Juuselan & Tuomisen mukaan tulkinta on kuitenkin ongelmallinen, kun otetaan huomioon sukupolvenvaihdoshuojennuksen tarkoitus. Jos koko liiketoiminta myydään, osakkeenomistaja omistaisi käytännössä toimimattoman yhtiön osakkeet. Huojennuksen säilymistä tällaisessa tilanteessa voitaisi pitää lain tarkoituksen vastaisena, sillä sukupolvenvaihdoshuojennuksilla on pyritty edistämään nimenomaan yritystoiminnan jatkuvuutta.¹⁷⁷ Tapauksessa Helsingin HAO 18.02.2022 otettiin kantaa huojennuksen menettämiseen välillisesti omistetun varallisuuden luovutuksen osalta.

Helsingin HAO 18.02.2022 taltio H976/2022: X oli saanut PerVL:n mukaisen huojennuksen lahjana saamistaan A Oy:n osakkeista. Tapauksessa oli kyse siitä, että katsotaanko A:n luopuneen pääosasta lahjana saamistaan varoista, mikäli A Oy luopuu omistamistaan C Oy:n osakkeista. Hallinto-oikeuden mukaan huojennuksen menettämistä koskevaa PerVL 55.6 §:ää ei ole rajoitettu pelkästään lahjana saatujen osakkeiden luovutukseen. Näin ollen huojennus voidaan menettää tilanteissa, joissa luovutetaan

¹⁷⁴ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.7

¹⁷⁵ HE 53/2008 vp, s. 16

¹⁷⁶ Immonen & Lindgren, 2017, s. 210

¹⁷⁷ Juusela & Tuominen, 2012/2023, Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus > Huojennuksen menettäminen > Veron määrä > Yritystoiminnan substanssikauppa tai tytäryhtiön myyminen

yrittysvarallisuutta, jonka välilliseen omistamiseen osakkeet oikeuttavat. Koska C Oy:n osakkeet muodostivat yli puolet A Oy:n varallisuudesta, A:n katsottiin luopuvan pääosasta lahjana saamistaan varoista PerVL 55.6 §:n tarkoittamalla tavalla.

Hallinto-oikeus toteaa perusteluissaan, että PerVL 55.6 §:n tarkoituksena on estää huojennussäännöksen kiertäminen. Siten huojennuksen menettäminen voi tulla kyseeseen myös yrittysvarallisuuden luovutuksessa. Ratkaisu on selkeyttänyt oikeustilaa huojennuksen menettämisen osalta ja ratkaisua voidaan pitää sukupolvenvaihdoshuojennusten tavoitteiden kannalta perusteltuna. Vaikka asiasta ei ole KHO:n julkaisemaa oikeuskäytäntöä, edellä mainitut perusteet puoltavat huojennuksen menettämistä tilanteissa, joissa pääosa yhtiön varallisuudesta luovutetaan viiden vuoden sisällä lahjaverotuksen toimittamisesta.

PerVL 55.6 §:ää sovelletaan sekä vastikkeellisiin että vastikkeettomiin jatkoluovutuksiin¹⁷⁸. Huojennuksen menettämistä koskevan lainvalmisteluaineiston mukaan luovutuksella tarkoitetaan yritystoiminnan supistamiseksi tapahtuvia luovutuksia¹⁷⁹. Siten luovutuksen on katsottu tarkoittavan vapaaehtoista luovutusta, jolloin konkurssi, pakkohuutokauppa tai pakkolunastus eivät johda huojennuksen menettämiseen. Myös toiminnan lopettaminen liiketoiminnan kannattomuuden, vakavan sairastumisen, tapaturman tai kuoleman johdosta ei ole katsottu aiheuttavan huojennuksen menettämistä. Näin ollen osakkeiden tai yrittysvarallisuuden luovutus ei välttämättä johda huojennuksen menettämiseen, jos luovutus tapahtuu esimerkiksi liiketoiminnan kannattomuuden takia. Verohallinnon ohjeissa korostetaan kuitenkin edellä mainittujen syiden ennakoimattomuutta¹⁸⁰. Huojennuksen menettäminen voi siten tulla kyseeseen, jos esimerkiksi vakava sairaus on ollut jo tiedossa osakkeita saataessa.¹⁸¹ Tapauksessa Vaasan HAO 11.10.2013 huojennus menetettiin sairaudesta huolimatta.

¹⁷⁸ Immonen & Lindgren, 2017 s. 203

¹⁷⁹ HE 290/1978 vp, s. 8

¹⁸⁰ Verohallinto, 2020a, luku 2.5.7

¹⁸¹ Puroinen, 2015, s. 653–655; Lindholm, 2022, s. 147

Vaasan HAO 11.10.2013 13/0427/3: A oli saanut PerVL:n mukaisen huojennuksen perimästään maatilasta. A pyysi ennakkoratkaisua siitä, menetetäänkö huojennus, jos toiminta lopetetaan terveydellisistä syistä. A oli huojennusta vaatiessa sitoutunut jatkamaan maataloutta perussairauksistaan huolimatta. A:lle oli vuonna 2010 tehty lonkan tekonivelleikkaus ja verotuksen toimittamisen jälkeen A oli sairastunut ruusuun. Hallinto-oikeus katsoi, että A:n terveydentilassa ei ollut tapahtunut mitään ennalta arvattavaa muutosta, joka puoltaisi huojennuksen säilymistä. Näin ollen huojennus menetettiin.

Tapauksessa merkitystä oli sillä, että A:lla oli huojennuksen vaatimishetkellä jo perussairauksia. A:n esille tuomat syyt toiminnan lopettamiseen eivät olleet ennalta arvaamattomia, ja hallinto-oikeuden mukaan A:n olisi huojennusta vaatiessaan pitänyt vakavasti harkita mahdollisuuksiaan jatkaa maatalouden harjoittamista. Hallinto-oikeuden ratkaisua voidaan pitää perusteltuna, sillä A:n terveydentilassa ei ollut tapahtunut sellaista muutosta, joka puoltaisi luopumisen pakollisuutta. Näin ollen tapauksessa kyse oli sanktiosäännöksen tarkoittamasta vapaaehtoisesta luopumisesta.

Kuten aiemmin on mainittu, sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä voidaan toteuttaa yritysjärjestelyjä myös osakkeiden luovutuksen jälkeen. Esimerkiksi apuyhtiölle tehtävissä luovutuksissa kohdeyhtiö yleensä puretaan tai sulautetaan apuyhtiöön sukupolvenvaihdoksen viimeistelemiseksi. Lähtökohtaisesti viiden vuoden sisällä tehdyt yritysjärjestelyt eivät johda huojennuksen menettämiseen, sillä niissä sovelletaan EVL:n edellytysten täytyessä jatkuvuusperiaatetta. Yritysjärjestelyt ovat kuitenkin tuottaneet muutamia poikkeustapauksia huojennuksen menettämiseen liittyen. Näitä käydään seuraavaksi lyhyesti läpi.

Yritysjärjestelyissä pyritään yleensä välttämään yhtiön purkautuminen verotuksessa, sillä purkautuminen realisoi luovutusvoittoverotuksen. Purkautumisessa osakkeet luovutetaan jako-osaa vastaan, ja jako-osan saantia pidetään osakkeenomistajan verotuksessa vaihtoon rinnastettavana luovutuksena.¹⁸² Purkautuminen viiden vuoden sisällä johtaa siten pääsääntöisesti huojennuksen menettämiseen, sillä purkautumisen seurauksena yhtiö lakkaa ja huojennuksen kohteena olevista osakkeista luovutaan.

¹⁸² Malmgrén & Myrsky, 2020, s. 435 ja 439

Purkautuminen ei ole kuitenkaan oikeuskäytännön perusteella aina johtanut huojennuksen menettämiseen. Tapauksessa KHO 1993 B 538 PerVL:n mukaista huojennusta ei menetetty, vaikka yhtiö purkautui viiden vuoden sisällä lahjaverotuksen toimittamispäivästä.

KHO 1993 B 538: A oli saanut PerVL:n mukaisen huojennuksen perimistään B Oy:n osakkeista, kun hän sitoutui jatkamaan yhdessä sisarustensa kanssa B Oy:n toimintaa. Sitten B Oy:n nimi muutettiin C Oy:ksi, ja sen liiketoiminta siirrettiin A:n pääosin omistamalle yhtiölle, jonka nimi oli myös B Oy. B Oy jatkoi C Oy:n toimintaa. Loput C Oy:n omistamasta kiinteistöstä siirrettiin A:n pääosin omistamalla D Oy:lle. A toimi C Oy:n sekä uuden B Oy:n päätoimisena toimitusjohtajana. Kun C Oy purettiin liiketoiminnan siirtämisen jälkeen, arvioitavaksi tuli huojennuksen menettäminen. KHO katsoi, että kyseessä olevassa tilanteessa A ei luovuttanut pääosaa yrityksestä PerVL 63a.3 §:n ja 63b.3 §:n (nyk. 55 § ja 56 §) tarkoittamalla tavalla.

Tapaus osoittaa, että PerVL 55.6 §:ssä tarkoitettua luovutusta ei ole tulkittu kirjaimellisesti. Vaikka A oli purkautumisen johdosta luovuttanut osakkeensa jako-osaa vastaan, hänen ei katsottu menettäneen huojennusta. On tosin huomioitava, että tapauksessa liiketoiminta oli jo siirretty A:n omistamalle yhtiölle ennen purkua. Kun B Oy myös jatkoi purkautuneen yhtiön toimintaa, yhtiön toimintaa ei käytännössä lopetettu. Tapauksessa painoarvoa annettiin lisäksi sille, että A toimi liiketoiminnan saaneen yhtiön päätoimisena toimitusjohtajana. A siten jatkoi yritystoimintaa huojennuksen tarkoittamalla tavalla. Ratkaisua voidaan pitää poikkeuksellisena, sillä lainkohdan kirjaimellinen tulkinta olisi johtanut huojennuksen menettämiseen.¹⁸³ Ratkaisua voidaan kuitenkin pitää huojennussäännöksen tarkoituksen kannalta perusteltuna, sillä yhtiön toimintaa ei missään vaiheessa lopetettu ja omistus säilyi alkuperäisellä luovutuksensaajalla. Tapauksesta ei kuitenkaan voi johtaa sellaista johtopäätöstä, että yhtiön purkautuminen ei johtaisi huojennuksen menettämiseen. Jos A ei olisi jatkanut uuden yhtiön toimitusjohtajana tai yritystoiminta olisi lopetettu, huojennus olisi todennäköisesti menetetty.

¹⁸³ Puronen, 2015, s. 653–654

Yritysjärjestelyistä osakevaihtoa pidetään nykyisin verotuksessa luovutuksena, sillä osakevaihtoa koskevasta EVL 52 f §:stä poistettiin vuonna 2012 maininta, jonka mukaan osakevaihtoa ei pidetä verotuksessa luovutuksena. Lainvalmisteluaineistossa kuitenkin todettiin, että muutoksen ei ole tarkoitus asiallisesti muuttaa osakevaihdon verokohtelua ¹⁸⁴. Tapauksessa KHO 2016:185 otettiin kantaa huojennuksen menettämiseen osakevaihdon seurauksena.

KHO 2016:185: A oli saanut isältään lahjaksi 10 prosenttia B Oy:n osakkeista. A oli saanut ennakkoratkaisun, jonka mukaan luovutukseen voitiin soveltaa PerVL 55 §:n huojennusta. A oli muutama kuukausi osakkeiden saannin jälkeen perustanut yhdessä isänsä ja sisarensa kanssa C Oy:n, jonka toimialana oli muun ohessa hallita konsernin muita yhtiöitä. C Oy:ssä oli tarkoitus toteuttaa suunnattu osakeanti, jossa osakkeenomistajille tarjottaisiin uusia osakkeita heidän omistusosuksiensa suhteessa. A:n oli tarkoitus maksaa osakkeen merkintähinta saamallaan B Oy:n osakkeilla ja järjestelyn seurauksena C Oy omistaisi n. 80 prosenttia B Oy:n osakekannasta. B Oy:n toimintaa oli tarkoitus jatkaa osakeannin jälkeen normaalisti ja A:n oli tarkoituksena toimia C Oy:n hallituksen jäsenenä. Tapauksessa oli kyse siitä, pidetäänkö osakevaihtoa PerVL 55.6 §:ssä tarkoitettuna luovutuksena. Kun osakkeiden omistus pysyi tosiasiallisesti samoilla perhepiiriin kuuluvilla henkilöillä, ja A jatkoi yritystoimintaa C Oy:n hallituksen jäsenenä, A:n ei katsottu luovuttavan pääosaa yrityksestä PerVL 55.6 §:n tarkoittamalla tavalla.

Ratkaisussa KHO ei perustele päätöstään laajasti. Ratkaisun perusteluissa KHO kuitenkin toi esille sukupolvenvaihdoshuojennuksen taustalla olevan tavoitteen yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamisesta. Kun osakevaihdon seurauksena omistus ei siirtyisi ulkopuoliselle, ja A jatkaisi yritystoimintaa emoyhtiön hallituksen jäsenenä, kyseessä ei ollut PerVL 55.6 §:n tarkoittama luovutus. Tapauksessa merkitystä oli myös sillä, että B Oy:n toimintaa jatkettiin normaalisti osakevaihdosta huolimatta. Tapaus vahvistaa edellä mainittua asiaa siitä, että PerVL 55.6 §:ssä tarkoitettua luovutusta ei tulkita kirjaimellisesti. Edellä mainittujen ratkaisujen perusteella huojennuksen menettämisen arviointiin vaikuttaa selkeästi se, jatketaanko huojennuksen kohteena olevan yhtiön toimintaa järjestelyn jälkeen normaalisti, siirtyykö yhtiön omistus ulkopuoliselle ja jatkaako luovutuksensaaja yritystoimintaa järjestelyn seurauksena muodostuvassa yhtiössä.

¹⁸⁴ HE 148/2011 vp, s. 11

Verohallinnon ohjeen mukaan huojennusta ei menetetä, jos huojennuksen saajalla säilyy tosiasiallinen rooli toiminnan jatkajana yritysjärjestelyn seurauksena muodostuneessa yhtiössä. Toiminnan jatkamista arvioidaan samalla tavalla kuin huojennusta myönnettäessä. Ohjeen mukaan sulautumisessa huojennuksen säilymistä arvioidaan vastaavista lähtökohdista. Jakautumisessa huojennusta ei menetetä, jos molemmissa jakautumisessa muodostuvissa yhtiöissä jatketaan yritystoiminnan harjoittamista. Jos jakautumisella kuitenkin eriytetään yhtiöstä sijoitusvarallisuutta, josta on myönnetty PerVL:n mukainen huojennus, huojennus saatetaan menettää.¹⁸⁵ Asiasta ei ole kuitenkaan julkaistua oikeuskäytäntöä.

PerVL:n mukaisen huojennuksen menettäminen eroaa selkeästi TVL:n mukaisen huojennuksen menettämisestä. PerVL:ssa huojennuksen menettämisen edellytykset ovat korkeammalla kuin TVL:ssa. PerVL:ssa edellytetään ensinnäkin sitä, että saadusta omaisuudesta luovutetaan yli puolet, kun taas TVL:ssa verovapaus menetetään luovutetun osuuden suuruudesta huolimatta. TVL:ssa yritysvarallisuuden luovuttaminen ei kuitenkaan lähtökohtaisesti realisoi sanktiosäännöstä toisin kuin PerVL:ssa. Huomattava ero liittyy myös siihen, että PerVL:n mukaisen huojennuksen menettäminen on sidottu vapaaehtoiseen luovutukseen. TVL:ssa johdonmukaisuussyyt puoltavat huojennuksen menettämistä myös pakkoluovutustilanteissa, eikä huojennuksen menettämisen esteenä ole se, että osakkeista on luovuttu esimerkiksi liiketoiminnan kannattomuuden takia. Tosin on huomioitava, että TVL:ssa vastikkeettomat jatkoluovutukset eivät realisoi sanktiosäännöksessä tarkoitettua luovutusta. Tältä osin PerVL on ankarampi.

Kuten tapauksista KHO 1993 B 538 ja KHO 2016:185 ilmenee, PerVL:n sanktiosäännöksen tarkoittamaa luovutusta ei ole aina tulkittu kirjaimellisesti. Kummassakaan tapauksessa osakkeiden luovutus ei johtanut huojennuksen menettämiseen. On kuitenkin huomioitava edellä mainitut tosiasiat siitä, että omistus ei siirtynyt ulkopuoliselle, toimintaa jatkettiin PerVL 55 §:n tarkoittamalla tavalla eikä yhtiön toimintaa lopetettu tai

¹⁸⁵ Verohallinto, 2020a, luku 7.2

olennaisesti muutettu. Kyseessä olevat tapaukset olivatkin poikkeuksellisia. TVL:n mukaisen huojennuksen menettämistä on puolestaan tulkittu tiukemmin. Tapauksessa KHO 1991 T 3891 osakkeiden luovutus johti huojennuksen menettämiseen, vaikka omistus pysyi tosiasiallisesti alkuperäisellä luovutuksensaajalla. Tapauksessa oli kuitenkin kyse varsinaisesta osakkeiden luovutuksesta toisin kuin tapauksissa KHO 1993 B 538 ja KHO 2016:185.

6 Yhteenveto

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää vastikkeellisen sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset sekä verotuksen huojentamisen edellytykset. Näiden selvittämiseksi tutkielmassa vastattiin kahteen tutkimuskysymykseen:

- Mitkä ovat sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset luopujan ja toiminnan jatkajan kannalta?
- Millä edellytyksillä veroseuraamuksia on mahdollista huojentaa?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastattiin tutkielman toisessa ja kolmannessa luvussa. Toisessa luvussa tarkasteltiin sukupolvenvaihdosta edeltäviä järjestelyjä. Sukupolvenvaihdoksissa on tavanomaista, että luovutuksen kohteena olevaa yhtiössä toteutetaan järjestelyjä, joilla yritys saadaan luovutuskuntoon. Tavoitteet voivat liittyä niin luopujan oman taloudellisen tilanteen turvaamiseen kuin toiminnan jatkajan rahoitus- ja verokustannusten minimointiin. Tutkielmassa havaittiin, että EVL 52 c §:n edellytysten mukaisesti toteutettu kokonaisjakautuminen ei aiheuta yhtiölle eikä luopujalle välittömiä tuloveroseuraamuksia. Koska kokonaisjakautumisessa ei ole liiketoimintakokonaisuuden vaatimusta, se on varsin käyttökelpoinen tapa uudelleen järjestää sukupolvenvaihdoksen kohteena olevan yhtiön varallisuutta.

Vaihtoehtoisesti luopuja voi myös myydä osakkeitaan yhtiölle itselleen. Myyjän verotuksessa omien osakkeiden hankkimiseen sovelletaan pääsääntöisesti luovutusvoittoverosäännöksiä. Omien osakkeiden hankkiminen voi kuitenkin johtaa peitelystä osingosta verottamiseen, jos osakkeista maksettu hinta ylittää niiden käyvän arvon tai toimenpide on toteutettu pelkästään osinkoverotuksen välttämiseksi. Tutkielmassa kuitenkin havaittiin, että sukupolvenvaihdosta pidetään liiketaloudellisena syynä peiteltyä osinkoa arvioitaessa. Ylimääräisen varallisuuden siirtäminen luopujalle ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta voidaan pitää hyväksyttävänä, jos omien osakkeiden hankkimisen ja muiden luovutustoimien seurauksena omistus tosiasiallisesti

siirtyy toiminnanjatkajalle eikä järjestelyyn liity mitään tavanomaisesta poikkeavaa. Jotta peitelty osinko ei tule kyseeseen hinnoittelupoikkeaman perusteella, osakkeista maksettavan hinnan täytyy olla käyvän arvon mukainen.

Tutkielman kolmannessa luvussa tarkasteltiin luovutusvoittoverosäännöksiä. Luopujan osalta veroseuraamukset olivat selkeät. Luopuja saa vähentää luovutushinnasta hankintameno-olettaman tai osakkeiden todellisen hankintamenon riippuen siitä, kumpi on edullisempi. Jos luovutushinnasta vähennetään todellinen hankintameno, luopuja voi vähentää osakkeista maksetun merkintähinnan sekä voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut. Myös yhtiöön tehdyt vastikkeettomat lisäsijoitukset sekä mahdollinen pääomalainasaatava ovat oikeuskäytännön mukaan vähennyskelpoisia. Jos luovutus on kuitenkin lahjanluonteinen eli enintään $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta, luovutushinta jaetaan vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. Luovutusvoitosta luopuja maksaa 30 % tuloveroa 30 000 asti ja sen ylittävältä osalta 34 %. Luovutuksesta syntyvä tappio on puolestaan vähennyskelpoinen luovutusvuonna ja viitenä sitä seuraavana vuotena luovutusvoitoista ja puhtaasta pääomatulosta.

Toiminnanjatkajalle osakkeiden luovutus aiheuttaa veroseuraamuksia vain, jos luovutus on lahjanluonteinen. Jos toiminnanjatkajana on luonnollinen henkilö, lahjaveroa tulee maksettavaksi lahjan suuruudesta ja sukulaisuussuhteesta riippuen. Jos lahjanluonteinen luovutus tapahtuu puolestaan apuyhtiölle, oikeuskirjallisuudessa alihintaisuudesta saatavan edun on katsottu olevan apuyhtiön osakkeenomistajalla verotettava lahja. Oikeuskäytännössä on kuitenkin vahvistettu se kanta, että osakeyhtiö voi olla lahjansaajana. Koska luopujan lähipiirin omistamalle yhtiölle tehdyn lahjanluonteisen luovutuksen ja osakkeenomistajien lahjaveroseuraamuksista ei ole KHO:n tasoista oikeuskäytäntöä, oikeustila apuyhtiölle tehdyn lahjanluonteisen luovutuksen veroseuraamuksista on epäselvä.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastattiin tutkielman neljännessä ja viidennessä luvussa. Neljännessä luvussa käytiin läpi tuloverolain sukupolvenvaihdoshuojennusta.

Osakkeiden luovutuksesta saatu luovutusvoitto voi olla TVL 48.1 §:n 3 kohdan edellytysten täytyessä kokonaan verovapaa. Tämä edellyttää sitä, että luovutuksen kohteena on vähintään 10 %:n omistusosuus luovutettavasta yhtiöstä, luovutuksensaajana on lainkohdassa mainittu sukulainen ja omaisuus on ollut luopujalla vähintään 10 vuoden ajan. Koska verovapaan luovutuksen edellytyksenä on se, että luovutus tapahtuu lainkohdassa mainitulle sukulaiselle, säännös ei sovellu apuyhtiölle tehtäviin luovutuksiin eikä omien osakkeiden hankkimiseen.

Jotta huojennusta ei menetetä, luovutuksensaaja ei saa luovuttaa saamiaan osakkeitaan viiden vuoden sisällä luovutuksesta. Jos osakkeista luovutaan viiden vuoden sisällä, luopujan hankintamenosta tai hankintameno-olettamasta vähennetään se verovapaa luovutusvoitto, joka jäi alkuperäisessä luovutuksessa verottamatta. Jatkoluovutuksesta aiheutuva sanktio kohdistuu siten alkuperäiseen luovutuksensaajaan eikä alkuperäiselle luopujalle. Sanktion laukeaminen edellyttää kuitenkin sitä, että jatkoluovutus on vastikkeellinen. Näin ollen omaisuuden siirtyminen viiden vuoden sisällä lahjana tai perintönä ei aiheuta verovapauden menettämistä.

Tutkielman viides luku käsitteli perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennusta. Jotta lahjavero voidaan jättää kokonaan maksuunpanematta, luovutushinnan täytyy ensinnäkin ylittää puolet osakkeiden käyvästä arvosta. Tämän lisäksi huojennuksen myöntäminen edellyttää sitä, että luovutuksen kohteena on yritys tai osa siitä. Luovutuksensaajan tulee myös jatkaa saamillaan varoilla yritystoimintaa. Tämän ehdon on katsottu täyttyvän, jos luovutuksensaaja toimii hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Apuyhtiölle tehtävissä luovutuksissa jatkamiskriteerin täyttymisestä ei ole KHO:n tasoista oikeuskäytäntöä. Näin ollen on epäselvää, miten jatkamiskriteeriä arvioidaan apuyhtiölle tehtävien luovutusten osalta.

Kuten TVL:n mukaisessa huojennuksessa, PerVL:n mukaisessa huojennuksessa on sama viiden vuoden luovutuskielto, jos verovapaus halutaan säilyttää. PerVL:n mukaisen huojennuksen menettäminen edellyttää kuitenkin pääosan luovuttamista, ja huojennus

menetetään myös vastikkeettomissa jatkoluovutuksissa. Jos luovutuksensaaja luovuttaa pääosan saamistaan osakkeista tai yritysvarallisuudesta, maksuunpanematta jätetty lahjaveron maksuunpannaan 20 %:lla korotettuna.

Huojennusta ei pääsääntöisesti menetetä, jos luovutuksen kohteena olevassa yhtiössä toteutetaan viiden vuoden aikana yritysjärjestelyjä. Yritysjärjestelyjä voidaan kuitenkin toteuttaa myös osakkeet hankkineessa apuyhtiössä. Yritysjärjestelyt ovat yleistyneet ja niiden avulla voidaan saada aikaiseksi monenlaisia yritysrakenteita. Tällöin pääosan luovuttamisen seuraaminen voi hankaloitua. Ensimmäisenä jatkotutkimusehdotuksena olisikin tutkia PerVL:n mukaisen huojennuksen menettämistä tilanteissa, joissa apuyhtiössä toteutetaan sukupolvenvaihdon jälkeen yritysjärjestelyjä.

Kuten luvuissa neljä ja viisi huomattiin, PerVL:n mukaisen huojennuksen ja TVL:n mukaisen huojennuksen edellytykset eroavat toisistaan. Esimerkiksi TVL:ssa huojennuksen saamisen kannalta on merkityksellistä, harjoittaako luovutuksen kohteena oleva yhtiö elinkeinotoimintaa, kun taas PerVL:ssa se on huojennuksen myöntämisen edellytyksenä. Toisena jatkotutkimusehdotuksena olisikin tutkia huojennussäännöksiä veropoliittisesta näkökulmasta. Tulisiko huojennussäännösten soveltamiskriteereitä yhtenäistää tai muuttaa? TVL:n sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevat säännökset ovat pysyneet melko samana huojennuksen säätämisestä lähtien, joten on syytä pohtia palvelevatko ne enää huojennuksen taustalla olevia tavoitteita.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sukupolvenvaihdosta edeltävien järjestelyjen veroseuraamukset vaihtelevat valitusta toimintavaihtoehdosta riippuen. Varsinainen sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa pienillä verokustannuksilla, mutta sekä TVL:n että PerVL:n huojennusten soveltamiseen liittyy runsaasti erilaisia edellytyksiä. Sukupolvenvaihdos onkin syytä suunnitella huolellisesti, jos sukupolvenvaihdokseen liittyviä verokustannuksia halutaan minimoida.

Lähteet

- Andersson, E. (2004). Sukupolvenvaihdos verotuksen kannalta ja sen veronhuojennukset. *Defensor Legis*, 1/2004, s. 3–11.
- Andersson, E., Linnakangas, E., & Frände, J. (2016). *Tuloverotus* (8. uudistettu painos.). Talentum Pro.
- Blomqvist, A., & Malmivaara, T. (2016). *Osakeyhtiön varojenjako ja verotus*. Talentum Pro.
- HE 104/2000 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta.
- HE 148/2011 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 f §:n ja tuloverolain muuttamisesta.
- HE 177/1995 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta.
- HE 247/2006 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle eräitä yritysjärjestelyjä koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön.
- HE 257/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.
- HE 26/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle peitellyn osingon verotusta koskevien säännösten uudistamisesta.
- HE 290/1978 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta.
- HE 53/2008 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta.
- HE 84/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta.
- HE 96/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tuloverolain sekä perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta.
- Hirvonen, A. (2011). *Mitkä metodit?: Opas oikeustieteen metodologiaan*. [Ari Hirvonen].

- Honkamäki, T., Kujanpää, E., & Pennanen, M. (2018). *Yritysjärjestelyjen käsikirja: Kirjanpito, verotus ja yhtiöoikeus* (2. uudistettu painos.). Alma Talent Oy.
- Huikuri, H., Karsio, T., Koila, T., & Vartiainen, S. (2016). *Yritystoiminnan uudelleenjärjestely* (4. uudistettu painos.). ST-Akatemia Oy.
- Immonen, R. (2023). *Yritysjärjestelyt* (9. uudistettu painos.). Alma Talent.
- Immonen, R., & Lindgren, J. (2017). *Onnistunut sukupolvenvaihdos* (5. uudistettu painos.). Alma Talent Oy.
- Immonen, R., Ossa, J., & Villa, S. (2014). *Osakeyhtiön pääoman hallinta* (2. uudistettu painos.). Talentum.
- Joensuu-Salo, S., Katajavirta, M., Tall, J., Varamäki, E., & Viljamaa, A. (2021). *Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2021*. Ov-foorumi. ISBN 978-952-69123-4-9
- Juusela, J., & Tuominen, S. (2023). *Sukupolvenvaihdoksen verotus*. Sanoma Pro. (Alun perin julkaistu 2012).
- Järvenoja, M. (2022). *Yritysjärjestelyjen verotus*. Kauppakamari.
- Kaisto, J. (2005). *Lainoppi ja oikeusteoria*. Edita.
- Kolehmainen, A., & Räbinä, T. (2020). *Jäämistösuunnittelu: I, Perittävän jäämistösuunnittelu*. Alma Talent.
- Kukkonen, M., & Walden, R. (2014). *Pk-yrityksen verosuunnittelu* (2. painos.). Talentum.
- Lakari, T. (2018). Sukupolvenvaihdoshuojennus tänään – Mahdollisuus vai riski? *Defensor Legis*, 4/2018, s. 672–678.
- Lakari, T. (2021). *Yritystoiminnan lopettaminen ja sukupolvenvaihdos* (7. uudistettu painos.). Verotieto Oy.
- Lindgren, J. (2011). Yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltaminen - erityisesti osakeyhtiön toiminnan jatkamisen näkökulmasta. *Verotus*, 3/2011, s. 266–275.
- Lindgren, J. (2014). Osakeyhtiö luovutuksensaajana lähipiirissä tapahtuvissa osakeyhtiön omistusjärjestelyissä. *Verotus*, 1/2014, s. 50–61.
- Lindgren, J. (2019). Veroetuja rajaavat vuosikirjaratkaisut oikeusohjeina. *Verotus* 5/2019, s. 555–568.
- Lindholm, T. (2022). *Lahjaverokirja* (19. uudistettu painos.). Verotieto Oy.

- Malmgrén, M., & Myrsky, M. (2020). Elinkeinotulon verotus (5. uudistettu painos.). Alma Talent.
- Mattila, P. (2016). Peiteltyyn osinkoon liittyviä kysymyksiä ja erityistilanteita. *Verotus*, 2/2016, s. 120–133.
- Mattila, P. (2018). Pari näkökulmaa sukupolvenvaihdoksen verotukseen. *Verotus*, 4/2018, s. 400–411.
- Myrsky, M. (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa* (1. painos.). Talentum Media.
- Määttä, T., & Paso, M. (2022). *Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan* (Uudistettu painos.). Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. (Alun perin julkaistu 2019).
- Nieminen, M. (2014). Yritystoiminnan jatkaminen sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksenä – KHO 2014:92. *Edilex*.
- Nykänen, P. (2014). Osakkeiden alihintaisesta luovutuksesta aiheutunutta tappiota ei pidetty vähennyskelpoisena KHO 2014:85. *Edilex*.
- Nykänen, P. (2019a). Sukupolvenvaihdoshuojennus kohdistettiin vain osakeyhtiön varsinaisen elinkeinotoiminnan varoihin – KHO 2018:163. *Edilex*.
- Nykänen, P. (2019b). Kaksi velkasaatavan luovutuksen verokohtelua koskevaa ratkaisua – KHO 2018:170 ja KHO 14.12.2018 T 5890. *Edilex*.
- Nykänen, P., & Nieminen, M. (2023). *Tuloverolain kommentaari*. Alma Talent Oy. (Alun perin julkaistu 2021).
- Nykänen, P., & Rabinä, T. (2013). *Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus* (3. uudistettu painos.). Talentum.
- Nykänen, P., & Rabinä, T. (2015). Luovutusvoittoverotusta koskevaa oikeuskäytäntöä vuodelta 2014. *Verotus*, 2/2015, s. 152–168.
- Ossa, J. (2002). PerVL 55 § - Maatila, yritys tai sen osa. *Oikeustieto*, 4/2002, s. 5–7.
- Ossa, J. (2011). Yrityksen myynnin verokohtelu. *Lakimies*, 7–8/2011, s. 1524–1540.
- Ossa, J. (2016). Yritystoiminnan jatkaminen sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytyksenä. Teoksessa R. Immonen, R. Knuutinen, U. Mylly, P. Nyström & T. Viinikka (toim.), *Juhlakirja Matti J. Sillanpää 60 vuotta* (s. 187–195). Edita Publishing Oy.

- Ossa, J. (2018). *Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen* (2. uudistettu painos.). Kauppakamari.
- Ossa, J. (2020a). *Tuloverolaki käytännössä* (2. uudistettu painos.). Alma Talent Oy.
- Ossa, J. (2020b). *Perintö- ja lahjaverotus käytännössä*. Alma Talent.
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2024, 3. tammikuuta). *Yritysten lukumäärä kaupparekisterissä*. Noudettu 22.2.2024 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>
- Pauku, E. (2023) Pääomallainan tuotto, luovutus ja menetys tuloverotuksessa 2020-luvulla. *Verotus*. 1/2023, s. 83–92.
- Penttilä, S. (2016). Pääomallainan määrä luettiin osakkeen hankintamenoön luovutustappiota laskettaessa – KHO 2016:49. *Edilex*.
- Puronen, P. (2015). *Perintö- ja lahjaverotus* (11. uudistettu painos.). Talentum Pro.
- PwC. (2021). *Family Business Survey 2021*. Noudettu 12.10.2023 osoitteesta <https://www.pwc.fi/fi/julkaisut/tiedostot/pwc-family-business-survey-2021-suomen-tulokset.pdf>
- Räbinä, T., Myllymäki, J., & Myrsky, M. (2019). *Henkilökohtaisen tulon verotus* (3. uudistettu painos.). Alma Talent.
- Tomperi, S. (2022). *Yritysverotus: Suunnittelusta tilinpäätökseen* (1. painos.). Edita.
- VaVM 29/2018 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.
- VaVM 32/2022 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020–2023 annetun lain muuttamisesta sekä peitellyn osingonjaon verotuksen laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi.
- VaVM 49/1995 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta.

- VaVM 5/2004 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain 55 §:n muuttamisesta.
- Verohallinto. (2020a, 13. maaliskuuta). *Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa*. Noudettu 28.10.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60519/osakeyhtiön-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/>
- Verohallinto. (2020b, 24. kesäkuuta). *Vahvistettu tappio ja omistajanvaihdos*. Noudettu 1.2.2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48572/vahvistettu-tappio-ja-omistajanvaihdos/>
- Verohallinto. (2022a, 19. joulukuuta). *Yritysvarallisuuden arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa*. Noudettu 12.10.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/152995/yritysvarallisuuden-arvostaminen-perinto--ja-lahjaverotuksessa/>
- Verohallinto. (2022b, 20. joulukuuta). *Arvopaperien luovutusten verotus*. Noudettu 10.11.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48262/arvopaperien-luovutusten-verotus4/>
- Verohallinto. (2023a, 15. elokuuta). *Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen*. Noudettu 17.11.2023 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49340/yritysjarjestelyt-ja-verotus-jakautuminen3/>
- Verohallinto. (2023b, 19. joulukuuta). *Omaisuuksien luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa*. Noudettu 13.2.2024 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48935/omaisuuden-luovutusvoitot-ja-tappiot-luonnollisen-henkilon-tuloverotuksessa2/>
- Viitala, T. (2018). *Osakeyhtiön voitonjaon verotus: Perusteet ja suunnittelu*. Kauppakamari.
- Välimäki, O. (2014). *Rahoitussopimuksen kovenanttiohjaus: Vakuuden arvioinnista kohti sopimusoikeudellisia riskienhallintamekanismeja: tarkasteltavana erityisesti informaatio ja kumppanuus*. Kauppakamari.

Oikeustapausluettelo

Korkein hallinto-oikeus:

5.3.1987 taltio 697	KHO 1987 B 631	s. 45 ja 64
29.10.1991 taltio 3891	KHO 1991 T 3891	s. 52 ja 72
11.3.1993	KHO 1993 B 538	s. 70 ja 72
24.5.1996 taltio 1641	KHO 1996 B 519	s. 54
13.06.2002 taltio 1488	KHO 2002 T 1488	s. 60
8.8.2007 taltio 1942	KHO 2007:54	s. 41
2.12.2009 taltio 2799	KHO 2009:98	s. 18
5.1.2011 taltio 21	KHO 2011:1	s. 63
18.5.2011 taltio 1324	KHO 2011:44	s. 45
1.3.2011 taltio 509	KHO 2011 T 509	s. 47
17.10.2014 taltio 3167	KHO 2014 T 3167	s. 48
22.5.2014 taltio 1633	KHO 2014:85	s. 39
4.6.2014 taltio 1753	KHO 2014:92	s. 62
22.11.2016 taltio 4918	KHO 2016:185	s. 71 ja 72
19.4.2016 taltio 1424	KHO 2016:49	s. 36 ja 37
19.1.2017 taltio 152	KHO 2017:8	s. 22
14.12.2018 taltio 5890	KHO 2018 T 5890	s. 36
7.12.2018 taltio 5752	KHO 2018:163	s. 58
18.12.2020 taltio 4374	KHO 2020:145	s. 40
20.04.2020 taltio 1729	KHO 2020:43	s. 29

Hallinto-oikeus:

28.11.2012	Vaasan HAO 28.11.2012 12/0832/2	s. 65
11.10.2013	Vaasan HAO 11.10.2013 13/0427/3	s. 69
18.02.2022	Helsingin HAO 18.02.2022 H976/2022	s. 67

Keskusverolautakunta:

15.5.2009	KVL 2009/25	s. 18
-----------	-------------	-------

24.10.2012

KVL 2012/62

s. 47